

TÜRKİYE'DE COVID-19 SALGINI

MAYIS-2020

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	3
TABLO LİSTESİ	3
GRAFİK LİSTESİ	3
KISALTMALAR	4
1. COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI	5
1.1. COVID-19 NEDİR?	5
1.2. COVID-19'UN BELİRTİLERİ VE ÇEŞİTLERİ	6
1.3. COVID-19'DAN KORUNMA YOLLARI	8
1.4. TEDAVİ YÖNTEMLERİ	9
2. DÜNYADA COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI	9
2.1. SALGINA İLİŞKİN VERİLER	11
2.2. DÜNYADA EN ÇOK VAKA GÖRÜLEN ÜLKELER	15
2.3. DÜNYADA DAHA ÖNCE GÖRÜLMÜŞ SALGIN HASTALIKLAR	17
3. TÜRKİYE'DE COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI	18
3.1. TÜRKİYE'DE SAĞLIK SEKTÖRÜ	18
3.2. TÜRKİYE'DE GÖRÜLEN VAKA SAYISI	20
3.3. EKONOMİK DEĞİŞİM	21
3.4. TOPLUMSAL DEĞİŞİM	26
3.5. TÜRKİYE HÜKÜMETİNİN ALDIĞI TEDBİRLER	27
3.5.1. Sağlık Sektörü ve Halk Sağlığı Kapsamında Alınan Tedbirler	27
3.5.2. Ekonomik Tedbirler	27
3.5.3. Vergi Tedbirleri	28
3.5.4. İstihdama Yönelik Tedbirler	29
3.5.5. Gümrük Tedbirleri	29
3.5.6. Lojistik Tedbirler	29
4. TÜRKİYE	31
4.1. TÜRKİYE'DE EKONOMİK DURUM	31
4.2. TÜRKİYE'NİN YARDIM GÖNDERDİĞİ ÜLKELER	32
5. KAYNAKÇA	34

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: COVID-19 Salgının İlk Günleri.....	5
Şekil 2: Çin'den Yayılan Koronavirüsün Başlıca Belirtileri	6
Şekil 3: Koronavirüsün Mikroskopik Görüntüsü	7
Şekil 4: Koronavirüsten Korunmak İçin Neler Yapılmalıdır?	8
Şekil 5: Koronavirüsün İşletmelerde Üretim-İmalat Süreçlerine Etkisi	12
Şekil 6: Dünya Çapında COVID-19 Tedbirleri Kapsamında Kapanan Okullar.....	14
Şekil 7: Dünya Çapında Ülkelere Göre Onaylanmış Vaka Sayıları.....	15
Şekil 8: Korona Önlemleri Sonucu Bazı Ülke Hareketliliklerinde Azalma.....	26

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Dünyada En Çok Vaka Görülen Ülkeler	16
Tablo 2: Türkiye'de 2016-17-18 Yılları Arasında Toplam Hekim Sayısı Ve Hekim Başına Düşen Hasta Sayısı .	19
Tablo 3: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon \$)	31

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye'de 2016-17-18 Yıllarında Toplam Sağlık Kurumu Ve Yatak Sayısı	19
Grafik 2: Türkiye'de Haftalık COVID-19 Salgını Verileri	21
Grafik 3: Ocak 2017 – Mart 2020 Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI).....	21
Grafik 4: Türkiye Ekim 2007- Nisan 2020 Kapasite Kullanım Oranı	22
Grafik 5: Türkiye Nisan 2008 - Nisan 2020 Tüketici Güveni Endeksi	22
Grafik 6: Türkiye'de Şubat 2017- Şubat 2020 Arasında Sanayi Üretimdeki Değişim (%).....	22
Grafik 7: Türkiye'de Kartlı Harcamalardaki Değişim (%).....	23
Grafik 8: Türkiye'de Ocak 2017-Mart 2020 Arasında İhracat Artışındaki Değişim (%)	23
Grafik 9: Türkiye'de Ocak 2017-Mart 2020 Arasında İthalat Artışındaki Değişim (%).....	23
Grafik 10: Türkiye'nin 2019-2020 Mart ve Nisan Ayı Elektrik Tüketimi	25
Grafik 11: Saatlik Elektrik Tüketimi Karşılaştırma, 2019-2020 Nisan Ayı Üçüncü Haftası Perşembe	25

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CDC: Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi

COVID-19 : Korona Virüs Hastalığı-19

DAX: Alman Birleşik Borsa Endeksi (Deutscher Aktienindex)

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ECB: Avrupa Merkez Bankası

FED: ABD Merkez Bankası

FTSE: Financial Times Menkul Kıymetler Borsası/Londra Borsası (Financial Times Stock Exchange)

ICVT: Uluslararası Virüs Taksonomisi Komitesi

IMF: Uluslararası Para Fonu

KGF: Kredi Garanti Fonu

KKE: Kişisel Koruyucu Ekipman

MERS: Ortadoğu Solunum Yetmezliği Sendromu (Middle East Respiratory Syndrome)

RNA: Ribo Nükleik Asit

SARS: Şiddetli Akut Solunum Yetmezliği Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome)

SARS-Cov-2: Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu Koronavirüsü 2

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

SUT: Sağlık Uygulama Tebliği

PMI: Satın Alma Yöneticileri Endeksi (Purchasing Manager Index)

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

TEİAŞ: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi

YTBS: Yük Tevzi Bilgi Sistemi

GSYH: Gayri Safi Yurt içi Hasılı

GTS: Genel Ticaret Sistemi

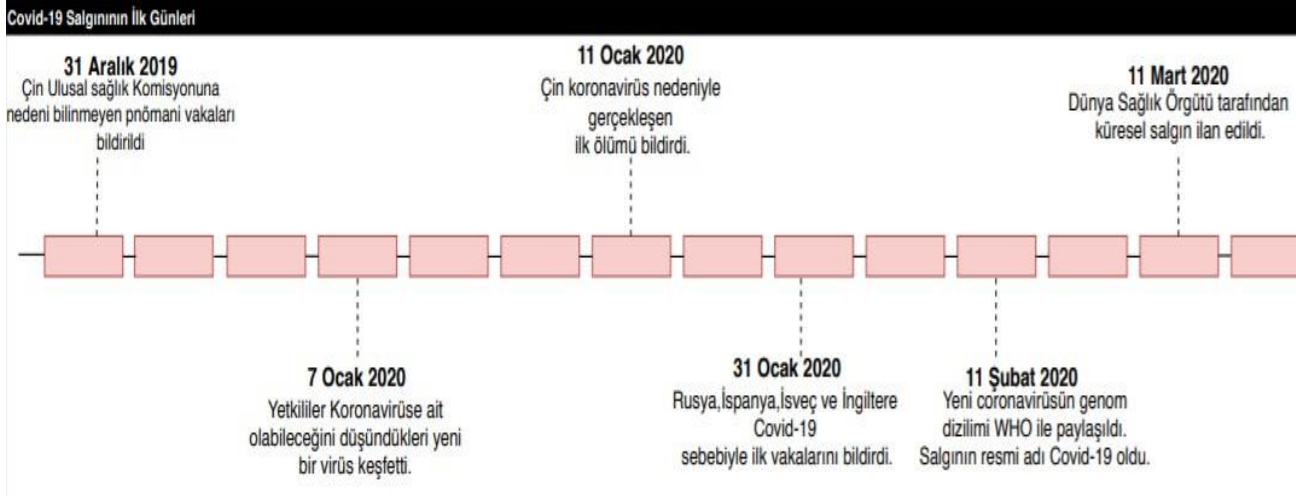
vb.: ve benzeri

vs: vesaire

1. COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI

İlk olarak, Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan şehrinde Aralık 2019 sonunda çeşitli hastalarda belirli bir neden olmaksızın gelişen ve tedavi ile aşıllara cevap vermeyen bir zatürre (pnömani) görülmesi üzerine SARS-CoV-2 olarak adlandırılan yeni bir koronavirüs teşhis edilmiştir. Kısa süre içerisinde de bu virüs ile ilişkili enfeksiyonların bir salgın halini aldığı görülmüştür. Kişiden kişiye bulaşabilen virüsün bulaşma oranı 2020 Ocak ortasında büyüme göstermiş, ilerleyen zamanlarda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya-Pasifik'te yer alan çeşitli ülkelerde yaşanan virüs vakaları rapor edilmeye başlanmıştır. 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından küresel salgın ilan edilmiştir.

Şekil 1: COVID-19 Salgının İlk Günleri

1.1. COVID-19 NEDİR?

Koronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. Koronavirüsler; esas kaynağı yarasalar olmak üzere develer, kediler ve sığırlar gibi birçok hayvan türünde yaygın olarak görülen bir virüs ailesidir. Bu virüsler nadiren de olsa hayvanlardan bulaşma yolu ile insanları enfekte edebilir. MERS ve SARS Koronavirüs gibi insandan insana bulaşabilir. İnsan koronavirüsleri ise ilk 1960'lı yıllarda tespit edilmiştir. Koronavirüsler RNA virüsleridir ve alfa, beta, gama ve deltakoronavirüsler olarak 4 alt grupta incelenmektedir. Mikroskopik olarak etrafında taç görünümü ya da güneşteki patlamalara benzer şekilde bir hale vardır. Bu nedenle Latince'de taç anlamına gelen corona ismi verilmiştir, kısacası koronavirüs (coronavirüs) taçlı virüs anlamına gelmektedir. Bu taç görünümü, virüsün zarfında yıldızimsı çıkıntılar şeklinde bulunan glikoproteinlerden oluşmaktadır. Koronavirüs ailesi bilinen en büyük genomik yapıya sahip (30 kb genom) RNA virüs ailesidir.

Wuhan şehrinde salgına neden olan koronavirüs diğerlerinden farklı olduğu için geçici olarak yeni keşfedilmiş koronavirüs olarak isimlendirilmiştir (2019-nCov). İnsanlarda, koronavirüsün soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi daha şiddetli hastalıklara kadar solunum yolu enfeksiyonlarına neden olduğu bilinmektedir. COVID-19 (eski adıyla 2019-nCov), MERS ve SARS'a genetik olarak benzer şekilde bir betakoronavirüstür. Özellikle SARS virüs ile yakın benzerliğe sahiptir. Lakin özellikleri yönünden farklılıklar göstermekte ve zaten bu yüzden ayrı bir isimle anılmaktadır.

11 Şubat itibarıyla DSÖ yeni korona virüsü COVID-19 (corona virus disease-19) olarak isimlendirmiştir. COVID-19 ismine karar verilirken DSÖ danışmanları sadece hastalığa neden olan virüs türüne odaklanmıştır. Co ve Vi koronavirüsten, "d" İngilizcede hastalık anlamına gelen "disease" kelimesinden, 19 ise vakaların görülmeye başlandığı yıl olan 2019'dan gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü bu hastalığı COVID-19 olarak isimlendirmesine karşın, Uluslararası Virüs Taksonomisi Komitesi (ICVT) bu virüsün ismini SARS-CoV-2 olarak belirlemiştir.

Çünkü 2002 yılında ortaya çıkan bir başka koronavirüs olan SARS ile genomik yapısı %82 oranında eşleşmektedir.

Koronavirüsün, virüs iletemastan semptomların oluşmasına kadar geçen sürenin (kuluçça süresi) 2 ile 27 gün olduğu, virüsün belirtiler ortaya çıkmadan önce de bulaşıcı olduğuna dair bazı kesin olmayan kanıtlar bulunmaktadır. Ayrıca virüsün, bağışıklık sistemi zayıf olan ileri yaştakiler ve çok genç olanlar için virüsün pnömoni veya bronşit gibi çok daha ciddi solunum yolu hastalığına neden olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler doğrultusunda ileri yaş ve eşlik eden hastalığı (astım, diyabet, kalp hastalığı gibi) olanlarda virüsün ağır hastalık oluşturma riskinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

1.2. COVID-19'UN BELİRTİLERİ VE ÇEŞİTLERİ

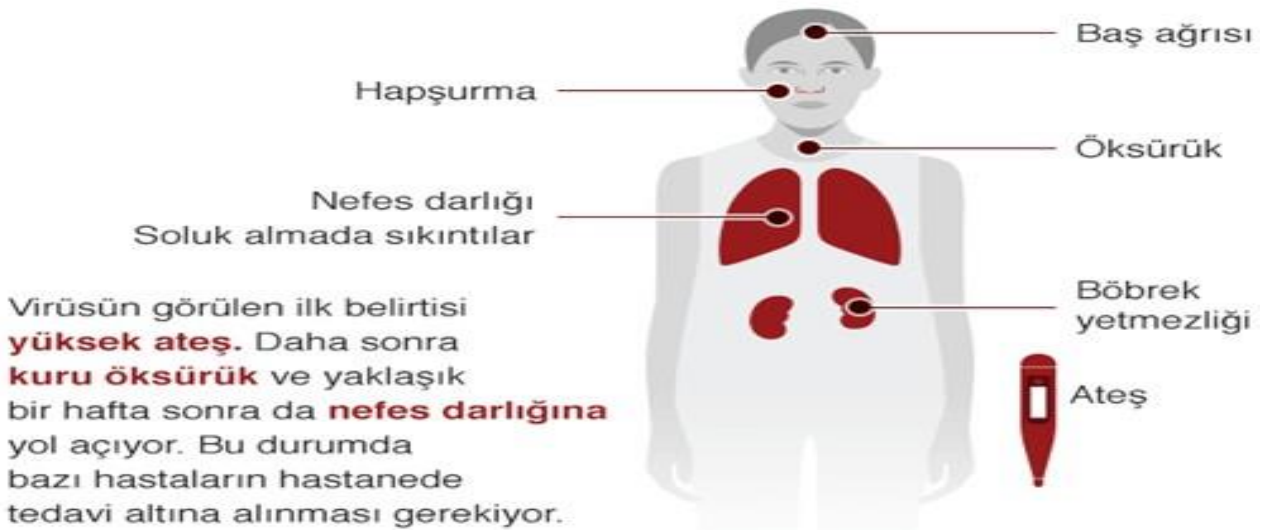
Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezine (CDC) göre tüm semptomların yanı sıra bir hastanın SARS-CoV-2 yönünden değerlendirilmesi için hastalığının laboratuvarca kanıtlanmış olması, hastalığın yeni tespit edildiği yahut fazla ilerleme kaydetmediği bölgelerde ise yurt dışı seyahat geçmişi ve bu kişilerle temas geçmişi araştırılarak ortaya konması gerekmektedir. Bu kriterleri sağlamayan fakat şiddetli hastalık belirtisine sahip ve etiyolojisi belirlenememiş vakaların da yeni koronavirüs açısından değerlendirilmesi gerekebilmektedir.

Bildirilen semptomlar vakaların %90'ında ateş, %80'inde yorgunluk ve kuru öksürük, %20'sinde nefes darlığı ve %15'inde solunum sıkıntısı içermektedir. Yaygın olmayan semptomlar ise baş ağrısı, burun tıkanıklığı, boğaz ağrısı, balgamlı öksürük, kas veya eklem ağrısı, üşüme, mide bulantısı veya kusma ve ishaldir. Göğüs röntgeni her iki akciğerde de belirti vermekte ve kan testleri genellikle düşük beyaz kan hücresi sayımı göstermektedir.

Koronavirüs enfeksiyonları, üst ve alt solunum yollarını etkilemektedir. Sıklıkla hafif üst solunum yolları enfeksiyonu (soğuk algınlığı) şeklinde geçirilmesine rağmen bu enfeksiyonda şiddetli hastalık tablosu ve ölüm görülebilmektedir. SARS ve MERS virüs şiddetli solunum yolu hastalığına neden olurken henüz keşfedilmiş COVID-19 klinik belirtileri tam açık değildir. Onaylanan vakalarda bulgular ise az ya da hiç semptom olmayan tablodan, şiddetli hastalık ve ölüme kadar geniş bir aralıktadır. Çoğu insanın özellikle çocukluk döneminde koronavirüs enfeksiyonu geçirdiği düşünülmektedir. Genç kişilerde hastalık hafif soğuk algınlığı şeklindeyken şiddetli solunumsal yetmezlik daha sıklıkla ileri yaştaki kişilerde ve yaşı fark etmeksizin eşlik eden diğer hastalıkların varlığında (hipertansiyon, diyabet, kalp-damar hastalıkları, kanser, bağışıklık sisteminin baskılandığı durumlar) görülmektedir.

Şekil 2: Çin'den Yayılan Koronavirüsün Başlıca Belirtileri

Çin'den Yayılan Koronavirüsün Belirtileri

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü

Yetişkinlerde ve çocuklarda görülen nezle vakalarının önemli bir kısmından koronavirüslerin sorumlu olduğu düşünülmektedir. Bu virüs grubu, ateş ve bademciklerin büyümesi gibi semptomlara neden olmakla beraber en çok kış ve erken baharda nezleye yol açmaktadır. Bunlara ek olarak koronavirüsler zatürre ile bronşite neden olabilmektedirler. 7 adet farklı insan koronavirüsü bulunmaktadır:

1. İnsan koronavirüsü 229E (HCoV-229E)
2. İnsan koronavirüsü OC43 (HCoV-OC43)
3. SARS koronavirüsü (SARS-CoV)
4. İnsan koronavirüsü NL63 (HCoV-NL63, Haven koronavirüsü)
5. İnsan koronavirüsü HKU1
6. MERS koronavirüsü (MERS-CoV)
7. Yeni koronavirüs (CoVID-19)

Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS)

İnsanlarda SARS-CoV koronavirüsünün neden olduğu bir solunum yolu sendromudur. 2002 ile 2003 yılları arasında Hong Kong'dan yayılan SARS salgını neredeyse pandemi haline gelmiş ve dünya çapında 8422 vaka ve 1524 ölüme yol açmıştır. Dünya Sağlık Örgütü ölüm oranını %10,9 olarak açıklamıştır.

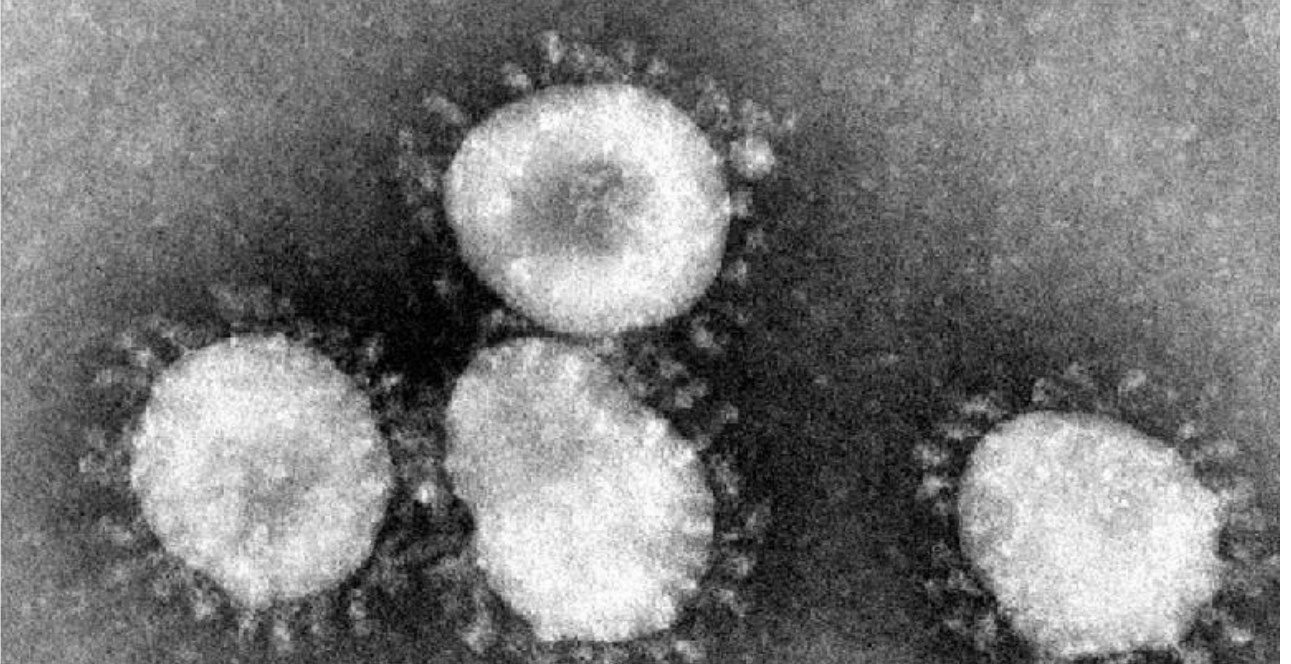
Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS)

İlk olarak 2012 yılında Suudi Arabistan'da tespit edilmiş, MERS-CoV'un yol açtığı bir koronavirüs enfeksiyonudur. Bu virüsün bulaştığı hastaların %36'sı hayatını kaybetmektedir. Nefes darlığı, öksürük ve ateş hastalığın en önemli belirtileri arasındadır. Bazı bünyeler hastalığı hafif belirtilerle atlatabilir. Hastalıktan kurtulanların virüsü bulaştırma riski yoktur.

Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu Koronavirüsü 2 (SARS-Cov-2)

Şiddetli akut solunum yolu sendromu koronavirüsü 2 veya COVID-19 veya Wuhan koronavirüsü, ilk olarak 2019'da bildirilmiş, Çin'in Wuhan kenti kökenli bir virüstür. İnsandan insana bulaşabilen virüsün bulaşma hızı 2020 yılının Ocak ayı ortalarında hızlanmıştır. Virüsün kuluçka dönemi 4-14 gündür. Virüsün bulaştığı bireylerde görülen ölüm oranının %3'ün altında olduğu tahmin edilmektedir.

Sekil 3: Koronavirüsün Mikroskopik Görüntüsü

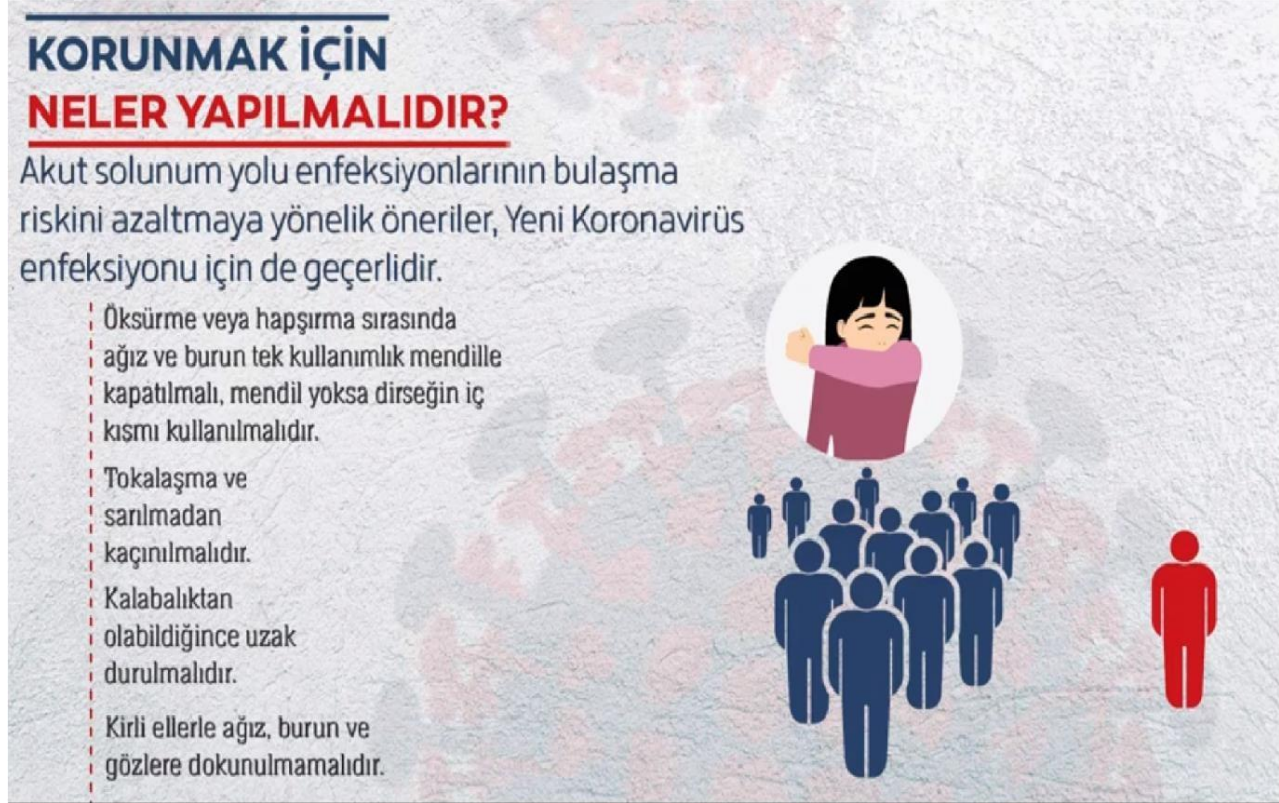
Kaynak: Rusya İnsan Sağlığı ve Tüketiciyi Koruma Kurumu

1.3. COVID-19'DAN KORUNMA YOLLARI

Kişisel hijyen kuralları korunma için oldukça önemlidir. Bireylerin dikkat edebileceği kişisel hijyen kuralları olarak elleri sıkça yıkamak veya virüsleri öldürebilecek kolonya veya diğer antibakteriyel maddeler ile elleri temizlemek en temel kurallardandır.

Virüs çok kolay bulaşabildiği için ek korunma önlemleri alınmalıdır. Virüsün en temel bulaşma yolu solunum yolu olduğu için kalabalıklardan uzak durmak, başka kişilerle yakın etkileşimden kaçınmak, solunum yollarını korumak virüsten korunmayı sağlayabilir. Kalabalık ortamlara girildiğinde solunum yollarının maske veya başka herhangi bir bez ile kapatılması havada bulunan damlacıkların solunmasını engelleyeceği için koruyucu önlem olarak uygulanabilir. Eğer bu şekilde bir önlem alınıyorsa maskelerin 2 veya 3 saat aralıklarla değiştirilmesi, diğer koruyucu atkı veya şal benzeri bezlerin de sıklıkla değiştirilmesi ve yıkanması gerekmektedir.

Şekil 4: Koronavirüsten Korunmak İçin Neler Yapılmalıdır?

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı

T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen önlemler şu şekilde sıralanmıştır:

- El temizliğine dikkat edilmelidir. Eller en az 20 saniye boyunca sabun ve suyla yıkanmalı, sabun ve suyun olmadığı durumlarda alkol bazlı el antiseptiği kullanılmalıdır. Antiseptik veya antibakteriyel içeren sabun kullanmaya gerek yoktur, normal sabun yeterlidir.
- Eller yıkanmadan ağız, burun ve gözlerle temas edilmemelidir.
- Hasta insanlarla temastan kaçınmalıdır (mümkün ise en az 1 metre uzakta bulunulmalıdır).
- Özellikle hasta insanlarla veya çevreleriyle doğrudan temas ettikten sonra eller sık sık temizlenmelidir.
- Öksürme veya hapşırma sırasında burun ve ağız tek kullanımlık kağıt mendil ile örtülmeli, kağıt mendilin bulunmadığı durumlarda ise dirsek içi kullanılmalı, mümkünse kalabalık yerlere girilmemeli, eğer girmek zorunda kalınıyorsa ağız ve burun kapatılmalı, tıbbi maske kullanılmalıdır.

- Hastaların yoğun olarak bulunması nedeniyle mümkün ise sağlık merkezlerine gidilmemeli, sağlık kuruluşuna gidilmesi gereken durumlarda diğer hastalarla temas en aza indirilmelidir.
- Çiftlikler, canlı hayvan pazarları ve hayvanların kesilebileceği alanlar gibi genel enfeksiyonlar açısından yüksek riskli alanlardan kaçınılmalıdır.
- Seyahat sonrası 14 gün içinde herhangi bir solunum yolu semptomu olursa maske takılarak en yakın sağlık kuruluşuna başvurulmalı, doktora seyahat öyküsü hakkında bilgi verilmelidir.

Benzer şekilde T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın açıkladığı 14 kural ise şu şekildedir:

- Ellerinizi sık sık su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca ovalayarak yıkayın.
- Soğuk algınlığı belirtileri gösteren kişilerle aranıza en az 3-4 adım mesafe koyun.
- Öksürme veya hapşırma sırasında ağız ve burnu tek kullanımlık mendille kapatın. Mendil yoksa dirseğin iç kısmını kullanın.
- Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçının.
- Ellerinizi gözlerinize, ağzınıza ve burnunuza dokunmayın.
- Yurt dışı seyahatlerinizi iptal edin ya da erteleyin.
- Yurt dışından dönüşte ilk 14 günü evinizde geçirin.
- Bulduğunuz ortamları sık sık havalandırın.
- Kıyafetlerinizi 60-90°C'de normal deterjanla yıkayın.
- Kapı kolları, armatürler, lavabolar gibi sık kullandığınız yüzeyleri su ve deterjanla her gün temizleyin.
- Soğuk algınlığı belirtileriniz varsa yaşlılar ve kronik hastalığı olanlarla temas etmeyin, maske takmadan dışarı çıkmayın.
- Havlu gibi kişisel eşyalarınızı ortak kullanmayın.
- Bol sıvı tüketin, dengeli beslenin, uyku düzeninize dikkat edin.
- Düşmeyen ateş, öksürük, ve nefes darlığınız varsa, masketarak bir sağlık kuruluşuna başvurun.

1.4. TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Henüz hastalığı tedavi edecek herhangi bir antiviral ilaç bulunmamaktadır. Diğer viral enfeksiyonların tedavisinde kullanılan antiviral ilaçlar koronavirüs enfeksiyonlarının tedavisinde de denenmiş ancak etkili bir sonuç elde edilememiştir. Mevcut ilaçların test edilmesi de dahil olmak üzere geliştirme çabaları devam etmektedir. Kullanılan tedavi semptomatik olup yatak istirahati, bol sıvı tüketimi ve günlük alınması gerekli kalorinin alınması vücut direnci açısından gereklidir. Zira hastalığı tedavi edecek olan vücut direncidir. Hastanın genel durumuna göre gerekli destekleyici tedavi uygulanmaktadır. Hastalığın şiddetine bağlı olarak oksijen tedavisi, intravenöz sıvılar ve solunum desteği uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

2. DÜNYADA COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI

Pandemi, en basit tanımıyla dünyada eşzamanlı olarak çok yaygın bir şekilde çok fazla sayıda insanı tehdit eden bulaşıcı hastalıklara verilen isimdir. Bir hastalığın pandemi ilan edilmesi Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılmaktadır. 2009 yılında yine aynı şekilde bütün dünyayı saran hastalık domuz gribi de pandemik hastalık ilan edilmiş, yüzbinlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur.

Bir hastalığın pandemi olabilmesi için istikrarlı bir şekilde, dünyanın farklı noktalarında, kitleler üzerinde görülmeye başlaması gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlamasına göre bir hastalığın pandemi olabilmesi için üç kriter aranmaktadır:

- Yeni bir virüs olması,
- İnsanlara kolayca geçebilmesi,
- İnsan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması.

İlk olarak Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan'da belirli bir neden olmaksızın gelişen ve tedavi ile aşıllara cevap vermeyen bir zatürre görülmesi üzerine yeni bir koronavirüs teşhis edilmiştir. Kişiden kişiye kolaylıkla bulaşabilen bu virüsün bulaşma oranı 2020'nin Ocak ortasında büyüme göstermiştir.

İlerleyen zamanlarda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik'te yer alan çeşitli ülkelerde yaşanan virüs vakaları rapor edilmeye başlanmıştır. 11 Mart 2020 tarihine gelindiğinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (pandemi) ilan edilmiştir. 13 Mart 2020'de Avrupa'nın artık koronavirüs krizinin merkez üssü haline geldiği bildirilmiştir.

Virüsün yayılmasını önlemek amacıyla alınan önlemler ilk olarak virüsün ilk ortaya çıktığı Wuhan'da gerçekleştirilmiştir. Wuhan'ın içine ve dışına seyahatlerde etkili bir karantina, 23 Ocak 2020 saat 10'dan itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Wuhan'a ve Wuhan dışına uçuşlar ve trenler, halk otobüsleri, metro sistemi ve uzun mesafe otobüsleri bir sonraki duyuruya kadar askıya alınmıştır. Bunun ardından, Hubei bölgesinde bulunan en az 15 şehirde daha ulaşım benzer şekilde kısıtlandırılmıştır. Pekin'deki Yasak Şehir, geleneksel tapınak fuarları ve diğer kutlama amaçları toplantılar dahil olmak üzere birçok Yeni Yıl etkinlikleri bulaşma korkusuyla iptal edilmiştir. Hong Kong ayrıca bulaşıcı hastalık yanıt düzeylerini en üst seviyeye çıkarmış ve acil durum ilan etmiş, Şubat ortasına kadar okullarını kapatmış ve Yeni Yıl kutlamalarını iptal etmiştir. 30 Ocak tarihinde Dünya Sağlık Örgütü, hastalığın diğer ülkelere ve Çin'in bütün eyaletlerine yayılması nedeniyle uluslararası acil durum ilan etmiştir.

Çin'in ardından tüm dünyada da virüsün yayılmasını önlemek amacıyla ülkeler ve organizasyonlar çeşitli önlemler almaya devam etmiştir. İspanya ve İtalya tüm ülkede karantina uygulaması başlatmıştır. Bütün spor müsabakaları edilmiş, okullar ve üniversiteler kapatılmıştır. Süpermarket ve eczaneler dışındaki işletmelere kısıtlamalar getirilmiştir. Fransa, ülke çapında alarm seviyesini 3'e yükseltmiştir. 23 Şubat 2020'de Güney Kore ülkede en yüksek alarm durumunu ilan etmiştir. 17 Mart 2020 tarihinden itibaren Fransa'da kısmi sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Bulgaristan, virüsün yayılmasını engellemek için ülkede 13 Nisan 2020'ye kadar olağanüstü hâl ilan etmiştir. Okullar, üniversiteler ve spor müsabakalarına bir ay ara verilmiştir. 13 Mart 2020'de ABD, ulusal acil durum ilan etmiştir. İran, Mart ayında şehirlerarası seyahatte kısıtlamalar getirildiğini duyurmuştur. İngiltere'de ikiden fazla kişinin toplanmasını yasaklamış ve seyahat ve dış mekan aktiviteleri, kafeler restoranların kapatılması sağlanmıştır.

Mart ayında dünya genelinde müzeler, kütüphaneler, performans mekanları ve diğer kültürel etkinlikler, sergiler iptal edilmiş, ertelenmiş ya da süresiz olarak kapatılmıştır. Buna karşılık olarak dijital platformlar aracılığıyla alternatif hizmetler sunabilmek amacıyla yoğun çabalar sarf edilmiştir.

2020 yılında gerçekleşmesi planlanan sosyal kültürel birçok etkinlik iptal edilmiş ya da ertelenmiştir. Ödül törenleri, spor müsabakaları, ligler belirsiz süreliğine durdurulmuştur. NBA, İtalya Seri A, Premier Lig, Süper Lig karşılaşmalarına ara verilmiştir. 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası, 2020 Eurovision Şarkı Yarışması, 2020 Yaz Olimpiyatları koronavirüs salgını nedeniyle 2021 yılına ertelenmiştir.

2.1. SALGINA İLİŞKİN VERİLER

Finansal Veriler

COVID-19 koronavirüs salgını dünya çapında ilişkili birçok ekonomik çalkantıya neden olmuş, hisse senedi, tahvil ve emtia (ham petrol ve altın dahil) piyasaları da dahil olmak üzere finansal piyasalar üzerinde geniş kapsamlı ve ciddi etkiler yaratmıştır. Birçok ülkeyi olumsuz yönde etkilemiş, ekonomik, toplumsal, sosyal bozulmalara sebep olmuştur. İşsizlik rakamları ülke farkı gözetmeksizin artmış, ülkelerin sağlık sistemleri büyük alarmlar vermeye başlamıştır. Küresel çapta yaşanan bu kriz, ülkelerin virüsle başa çıkabilmek için birlikte hareket etmelerini gerektirmiştir.

Koronavirüs salgınının dünya çapında Çin dışında koronavirüs yaygınlaştıkça Şubat 2020 sonlarında, Dow Jones Sanayi Ortalaması ve FTSE, %3'ten fazla düşmüştür. Asya genelindeki bu sert düşüşleri, Avrupa'da düşen gösterge endeksleri takip etmiştir. DAX, CAC 40 ve IBEX 35'in her biri yaklaşık %4 düşmüş ve FTSE MIB %5'in üzerine düşmüştür. Petrol fiyatında büyük bir düşüş ve altın fiyatında 7 yılın en yüksek seviyesinde büyük bir artış olmuştur.

Koronavirüs salgınıyla ilgili endişeler nedeniyle NASDAQ-100, S&P 500 Endeksi dahil olmak üzere çeşitli ABD borsa endeksleri 2008 yılından bu yana en keskin düşüşlerini kaydetmiştir. Dow Jones, 2008 mali krizinden bu yana bir günlük en büyük düşüş olan 1,191 puan düşmüştür. Şubat ayında dünya borsaları 2008 mali krizinden bu yana en büyük tek hafta düşüşünü bildirmiştir.

Mart ayına gelindiğinde, S&P 500, borsa açıldıktan sonra dört dakika içinde %7 düşerek 2007-08 mali krizinden bu yana ilk kez bir devre kesiciyi tetiklemiş ve 15 dakika boyunca ticareti durdurmuştur. 10 yıllık ve 30 yıllık ABD Hazine tahvillerindeki getiri, rekor seviyelere ulaşmış ve 30 yıllık tahviller tarihte ilk kez %1'in altına düşmüştür. Asya-Pasifik borsalar kapatılmıştır. Nikkei 225 arasında Tokyo borsasında da 1 yıl içerisinde en yüksek düşüş %20 oranıyla görülmüştür. Avrupa borsaları %11 düşüşle kapatılmıştır.

Petrol fiyatlarında %8 düşüş gerçekleşmiştir. Mart 2020'de ham petrol fiyatlarının çöküşü ve borsa çöküşüyle sonuçlanan OPEC+ anlaşmasına varılamamasının ardından Rusya-Suudi Arabistan petrol fiyatı savaşı açıklanmıştır. Rusya-Suudi Arabistan petrol fiyat savaşı başta ABD olmak üzere birçok ülkeyi olumsuz etkilemiştir. Mart ayında, petrol fiyatlarının 2008 yılından bu yana kendi büyük tek haftalık düşüş yaşanmıştır.

İşsizlik Verileri

Uluslararası Çalışma Örgütü, 2020 yılının ikinci çeyreğinde küresel çalışma saatlerinin yaklaşık %6,7 düşeceğini ve bunun da 195 milyon tam zamanlı çalışana eşdeğer olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, 2008 mali krizinde yaşanan 25 milyona yakın iş kaybına kıyasla sadece ilk çeyrekte 30 milyon iş kaybının yaşanmış olabileceğini belirtmiştir.

Ocak ve Şubat 2020'de, Wuhan'daki salgının yüksekliği sırasında, Çin'de yaklaşık 5 milyon insan işini kaybetmiştir. Mart 2020'de, 10 milyondan fazla Amerikalı işini kaybetmiş ve hükümet yardımına başvurmuştur. 21 Mart 2020'ye kadar geçen sürede 3.3 milyon yeni işsizlik talebi kaydı yapılmış olup bir önceki en yüksek kayıt 1982'de 700 bin olarak kaydedilmiştir. 4 Nisan'a kadar geçen süre içerisinde üç hafta içinde sadece ABD'de 16 milyon iş kaybedilmiştir. Federal Rezerv Bankası St. Louis, koronavirüs salgınının ABD'de 47 milyon iş kaybına neden olabileceğini ve işsizlik oranının %32'ye çıkabileceğini öngörmüştür.

Hindistan'da yaşanan karantina uygulamaları sonrası milyonlarca göçmen işçi işsiz kalmıştır. Angus Reid Enstitüsü'nden yapılan ankette Kanadalı hanelerin %44'ünde bir tür iş kaybı yaşandığı bulunmuştur.

2020 Mart ortasında karantina uygulamaları başladığından beri İspanya'da yaklaşık 900 bin işçi işini kaybetmiştir. Mart ayının ikinci yarısında 4 milyon Fransız işçi geçici işsizlik ödeneği için başvurmuş ve 1 milyon İngiliz işçi destek kredi programına başvurmuştur. Almanya'daki yaklaşık yarım milyon şirket, işçilerini Kurzarbeit olarak bilinen devlet tarafından sübvans edilen kısa süreli çalışma programlarına göndermiştir. Alman kısa süreli çalışma tazminat programı Fransa ve İngiltere tarafından da uygulanmaya başlanmıştır.

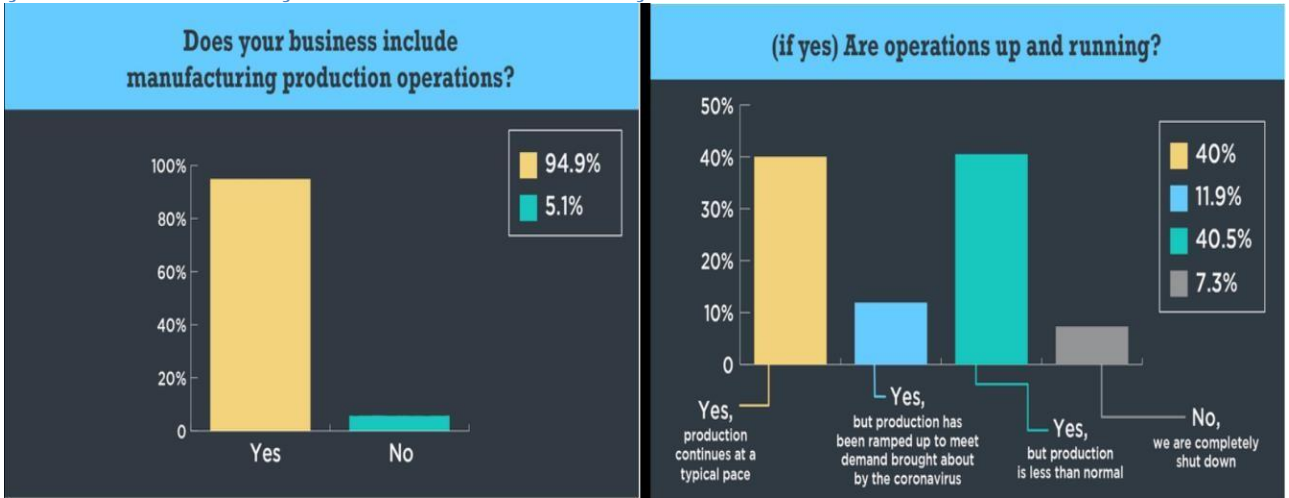
Sektörel Daralma

Birçok hava yolu faaliyetlerini durdurmuştur. British Airways, Finnair, Qatar Airways, United Airlines ve Air Canada çeşitli sebepler belirterek Çin'e uçuşlarını askıya almıştır. Türk Hava Yolları kademeli olarak önce yurtdışı seferlerini daha sonra yurtiçi seferlerini azaltmıştır. Bir süre sonra faaliyetlerini tamamen durdurduğunu açıklamıştır. Dünya şehirlerinin çoğunda, planlanan seyahat %80-90 oranında azalmıştır. Yolcu gemisi endüstrisi de koronavirüsün ilk toplu görüldüğü yerlerden biri olan *Diamond Princess* isimli yolcu gemisi vakasından etkilenmiş ve böylece seyir hatlarında %70-80 düşüş gerçekleşmiştir.

Hizmet sektörü de koronavirüs sebebiyle olumsuz etkilenmiştir. Restoranlar, kafeler, sinemalar, tiyatrolar, müzeler kapatılmış, çalışmalarına ara verilmiştir. Dünya genelinde önemli birçok fabrika üretimini durdurmuş veya üretimine ara vermiştir. ABD'deki üç önemli araba üreticisi tüm üretimini durdurmuştur. Airbus, Michelin, Skoda, Brembo, Maserati, Renault Grubu, Fiat, Lamborghini ve Ferrari dahil birçok firma İtalya, İspanya, Fransa, Sırbistan, Slovakya ve Polonya'daki fabrikalarında üretime ara vermiştir. Volkswagen, fabrikalarında üretimi iki haftalığına durdurmuştur. ABD'de yeni araç satışları %40 azalmıştır. Dünyanın dört bir yanındaki alışveriş merkezleri, çalışma saatlerini azaltarak veya geçici olarak kapatılarak koronavirüs salgını sebebiyle tedbir almıştır. Starbucks, Çin'deki şubelerinin yarısından fazlasını kapatmıştır. Ikea, Çin'de bulunan mağazalarını kapatma kararı almıştır.

Industry Week tarafından yapılan bir ankette koronavirüs salgınının üretim işletmelerindeki yansımaları araştırılması hedeflenmiştir. Ankete katılanların %94,9'unun çalıştığı işletme, üretim-imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar, bazı üretim işletmelerinin operasyonlarında azalmalar gerçekleşirken, diğer üretim işletmelerinde artışlar göstermektedir. %7,3'lük bir kısım üretimlerini durdurduğunu, %40,5'lik kısım ise normalden daha az üretim yapıldığını belirtmiştir. Buna karşın, %40'lık kısım üretimin normal hızda devam ettiğini ve %11,9'luk kısım koronavirüs sebebiyle artan talebin karşılanması amacıyla üretimin arttığını belirtmiştir.

Şekil 5: Koronavirüsün İşletmelerde Üretim-İmalat Süreçlerine Etkisi

Kaynak: Industry Week

Turizm sektörü de koronavirüs salgınından etkilenmiş, turizm sektöründe işsizliğin artmasına, işletmelerin iflasına, turizmin GSYİH'nın önemli bir bölümü oluşturduğu ülkelerin ekonomilerinde daralmalara sebep

olmuştur. Turizm sektöründe faaliyet gösteren birçok işletmenin geliri azalmıştır. Karantina uygulamaları, hastalık korkusu, uçuşların iptal edilmesi gibi birçok etken turizmin birçok ülkede durma noktasına gelmesine sebep olmuştur.

Koronavirüs salgını, salgınlarla mücadele için küresel çapta artan KKE kullanımı, panik satın alımları (maketlerde rafların gıda, tuvalet kağıdı ve su gibi ürünlerin ciddi şekilde azalması) gibi sonuçlar doğurmuştur. Fabrikaların kapatılması ve lojistik operasyonlarda yaşanan aksama, tedarik sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. DSÖ'ne göre, KKE'ye olan talep %100 artmıştır. Bu da normal fiyatın 20 katına kadar yüksek fiyatlara yol açmış ve tıbbi ürün tedariginde gecikmelere neden olmuştur.

Ülke Ekonomileri Verileri

Ülke ekonomileri de küresel çaplı salgından olumsuz etkilenmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, gelişmekte olan ülkelerde 220 milyar dolarlık bir gelir düşüşü beklediğini ve COVID-19'un ekonomik etkisinin aylarca hatta yıllarca sürebileceğini açıklamıştır.

Alman Hükümeti, krizin bir sonucu olarak ekonomisinin neredeyse %10 daralabileceği öngörüsünde bulunmuş, Fransa Bankası Fransız ekonomisinin durgunluk içinde olduğunu ve 2020 yılının ilk çeyreğinde %6 daralabileceğini açıklamıştır. ABD merkezli kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, dünya ekonomisinin 2020 yılında koronavirüsün olumsuz etkisi nedeniyle %0,5 oranında daralabileceğini belirtmiştir. Neredeyse tüm G20 ülkeleri için 2020'de negatif büyüme oranları bekleyen kuruluş, Türkiye ekonomisinin 2020'de %1,4 küçüleceğini öngörüsünü açıklamıştır. Japonya'nın ihracat odaklı ekonomisi salgından önemli ölçüde etkileneceği ve ekonomik bir yavaşlama süreciyle beraber %3 civarında bu yıl küçüleceğini tahmin edilmiştir. Birleşik Krallık için salgından önce, Brexit sürecini ekonomide durgunluk yaratacağı düşünülüyordu. Salgın sonrası yapılan tahminlerle, koronavirüs salgını sebebiyle 2020'de Birleşik Krallık ekonomisinde %5 daralma olabileceği öngörülmüştür.

Sosyo-Kültürel Veriler

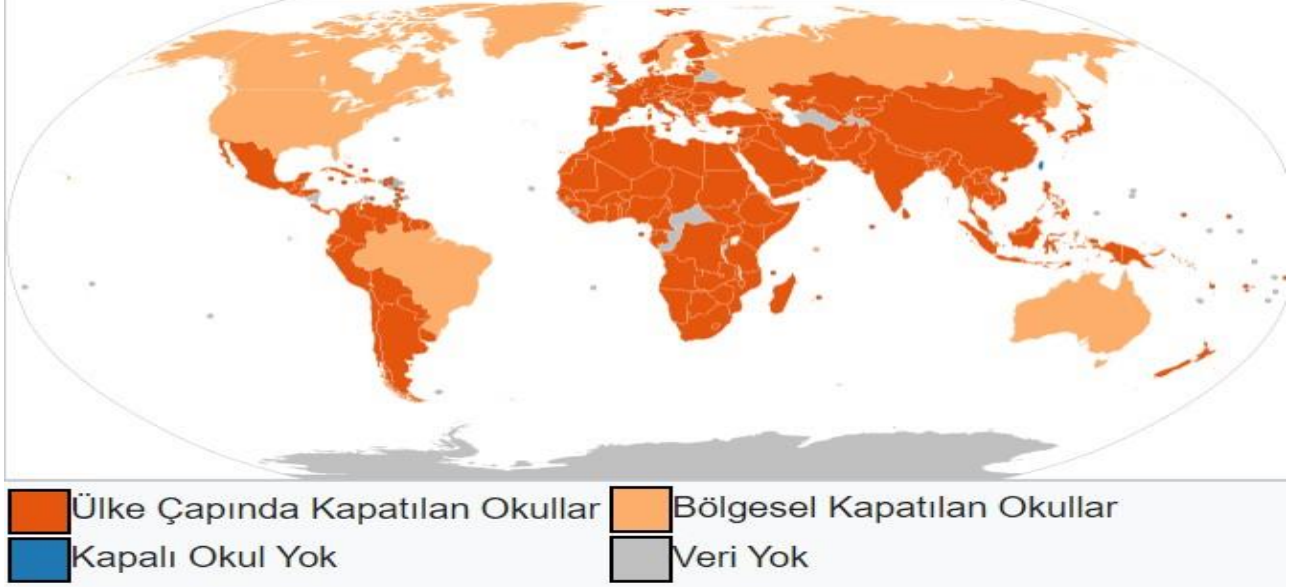
Nisan ayında yayınlanan Birleşmiş Milletler raporuna göre, 2020 sonuna kadar dünya genelinde 130 milyon kişinin daha açlık sınırına geleceğini ve toplam açlık sınırında olan kişilerin sayısının 265 milyona ulaşacağı düşünülmektedir.

Dünyada koronavirüs salgınının yol açtığı bozulma, çevre ve iklim üzerinde çok sayıda etkiye neden olmuştur. Planlı yolculuklardaki ciddi düşüş birçok bölgede havakirliliğinde düşüş yaşanmasına sebep olmuştur. Örneğin Çin'de, karantina tedbirleri dolayısıyla karbon emisyonunda %25 azalma, azot oksit emisyonlarında %50 azalmagörülmüştür.

Koronavirüs salgını, birçok ülkede aile içi şiddet ve intihar vakalarında artış yaşanmasına sebep olmuştur. Karantina uygulamaları, finansal güvensizlik, stres ve belirsizlik gibi etmenlerin vakaların artmasında etkili olduğunu düşünülmektedir. İşsizlik korkusu, sosyal izolasyon, finansal etmenler intihar vakalarının artmasına sebebiyet vermiştir.

Koronavirüs salgını dünya genelinde eğitim-öğretimin aksamasına sebep olmuştur. İlköğretim, ortaöğretim, lise, üniversite gibi kurumlar eğitim-öğretime ara vermişlerdir. Bazı kurumlar çevrimiçi sistemle uzaktan eğitim ve öğretime devam etmişlerdir. Salgınla mücadele kapsamında okulların kapanması sebebiyle yaklaşık 1.2 milyar öğrencinin etkilendiği düşünülmektedir. UNESCO'nun raporuna göre, 177 ülkede, ülke genelinde okullar kapatılmakta ve 13 ülke de bölgesel kapanışlar uygulanmaktadır. Dünya öğrenci nüfusunun yaklaşık %73'ünün etkilendiği düşünülmektedir.

Şekil 6: Dünya Çapında COVID-19 Tedbirleri Kapsamında Kapanan Okullar

Kaynak:UNESCO

Alınan Önlemler

Küresel çapta hızla yayılan salgın ülke ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. Ülkeler, ekonomilerinin ve toplumun bu salgından en az şekilde etkilenmeleri için çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır. Kanada Başbakanı Justin Trudeau, koronavirüs hastalığına karşı federal yanıtı yönetmek için yeni bir kabine komitesi kurulacağını duyurmuştur. Kanada Hükümeti, DSÖ'ye 50 milyon dolar ve Kanada'da koronavirüs araştırmalarını finanse etmek için 275 milyon dolara ek olarak 1 milyar Kanada Doları COVID-19 Yanıt Fonu oluşturacağını açıklamıştır.

Çin Merkez Bankası nispeten mütevazı önlemler olarak bankalar için rezerv gereksinimlerini azaltmıştır. Bu da koronavirüs salgınından etkilenen işletmelere 80 milyar dolara yakın kredi verebilmelerine imkan sağlamıştır. Önümüzdeki aylarda faiz oranlarını azaltılacağını bir göstergesi olmuştur. Euro bölgesinin en büyük ekonomilerinden biri olan Almanya, 350 milyar €'luk destek fonu açıklamıştır. Bu fon, koronavirüs ile mücadele eden işletmelere sınırsız kredi vermek amacıyla oluşturulmuştur. Ayrıca bu fon, stratejik öneme sahip halka açık ve salgından etkilen firmaların hisselerinin kamu kuruluşlarınca alması için kullanılabilir olacak olup zararlı ve kötü niyetli olabilecek hisse alıcılarının önüne geçilip stratejik öneme sahip firmaların yerli kimliğinin korunmasına önem verilmesini sağlamıştır. Japon Hükümeti de ülkeye son zamanlardaki en zorlu dönemlerinden birinde yardımcı olmak amacıyla yaklaşık 1 trilyon dolar değerinde büyük bir yardım paketi açıklamıştır.

İngiltere Hükümeti, şirketlerin büyük işten çıkarılmalarını engellemek için birkaç ay boyunca işçi maaşlarının %80'ini ödemeyi taahhüt etmiş; serbest çalışan işçilere kayıp ücretler karşılığında geri ödeme yapılmış; vergi ödemelerini ertelemiş; artan işsizlik ödeneği oluşturmuş; küçük ve orta ölçekli şirketler için bir kredi programı oluşturmuş; ve yardım kuruluşlarına bağlı yardım sağlamıştır.

Amerika Merkez Bankası FED'in tarihi eylemleri arasında faiz oranlarının sıfıra indirilmesi, banka rezerv gereksinimlerinin sıfıra indirilmesi, hazine bonoları ve ipotek destekli menkul kıymetlerden yüz milyarlarca dolar satın alma, kurumsal ve belediye borçlarının satın alınması ve banka dışı borçlara acil kredi verilmesi gibi önlemler yer almıştır. ABD ekonomisinin bu salgından en az etkilenmesi amacıyla 2 trilyon dolarlık bir teşvik paketi açıklanmıştır. Ayrıca bireylere 1200 dolara kadar doğrudan ödemeler, işletmelere yüz milyarlarca dolar kredi ve hibe, işsizlik ödeneklerinde artış ve hastaneler ile sağlık hizmeti sağlayıcıları için destekler açıklanmıştır.

Fransa'da doğalgaz-elektrik-su ödemelerinde erteleme, İtalya'da temizlik ürünlerinde %50 vergi muafiyeti, kiralarda %60 vergi muafiyeti, Bulgaristan'da COVID-19 ile mücadele için bütün sağlık çalışanları için ekstra ödenek (aylık 500 € prim), Fransa, Almanya ve İsveç'te daha önceden alınmış krediler için özellikle etkilenen KOBİ tarzı işletmelerin ödeme gücünü göz önünde bulundurularak şartların yeniden lehte gözden geçirilmesi, İsveç'te özellikle işyeri kira sözleşmelerinin Nisan-Haziran dönemleri için düşürülmesi, Macaristan'da dağıtım servisi veren restoran ve marketlerin daha önce dağıtım izni almamış olmaları durumunda bu hizmeti verebilmeleri için yasal prosedürlerin en basit düzeye indirilmesi gibi önlemler alınmıştır.

Avrupa Birliği, üye ülkelere, işletmelere ve işçilere acil borç verme ve diğer yardımları sağlamak için 500 milyar €'luk bir paket oluşturmuştur. Avrupa Merkez Bankası (ECB), bu yıl üyelerine kriz sırasında yardımcı olmak için 750 milyar €'ya kadar ek bono satın alacağını belirtmiştir.

Uluslararası Para Fonu (IMF), gelişmekte olan ekonomiler tercih edilerek, koronavirüs nedeniyle finansal krizlerle karşılaşan üye ülkelere borç vermek için 100 milyar dolar ayırmıştır. Nisan ayı başlarında, doksan dan fazla ülke kurtarma talebinde bulunmuştur.

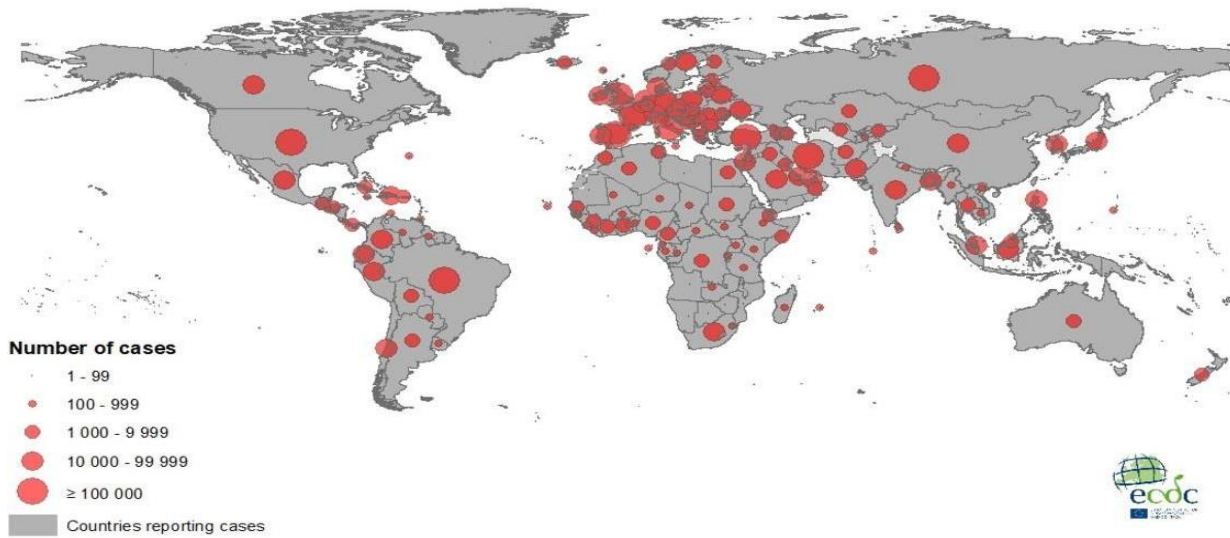
Dünya Bankası, bankanın salgının etkilerine karşı 150 milyar dolardan fazla para harcamıştır. Virüsle ilgili iki düzineden fazla kredi talebi hızlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Şu ana kadar Hindistan en büyük krediyi 1 milyar dolardan almıştır.

Türkiye Hükümeti 100 milyar liralık paket açıklamıştır. Bu paket kapsamında, krizden en çok etkilenen hizmet sektöründeki işverenlerin vergi yükümlülükleri, SGK primleri ve kredi borçları ertelenmesi, Kredi Garanti Fonu (KGF) limiti yükseltilerek teminat sorunu nedeni ile kredi alamayan firmaların banka kredilerine erişimi kolaylaştırılması, kısa çalışma ödeneği ile üretime ara veren işyerlerinde çalışanlara geçici gelir desteği sağlanması, ihtiyaç sahibi ailelere 2 milyar TL'lik bir kaynak aktarılması, konut alımında kredi koşullarında kolaylık sağlanması, en düşük emekli maaşı 1.500 liraya yükseltilmesi, asgari ücret desteği devam ettirilmesi, ihracatçıya stok finansman desteği verilmesi gibi önlemler alınmıştır.

2.2. DÜNYADA EN ÇOK VAKA GÖRÜLEN ÜLKELER

Koronavirüs salgını dünya çapında 210 ülke ve bölgeyi etkilemektedir. Avrupa'nın tamamında koronavirüs vakaları görülmektedir. 26 Mayıs 2020 itibarıyla dünya genelinde 5 milyon barajı aşılmış ve toplam onaylanmış vaka sayısı 5 milyon 686 bin 282'ye ulaşmıştır. Dünya genelinde 2 milyon 430 bin 788 iyileşen hasta mevcut iken virüs nedeniyle 352 bin 227 hasta hayatını kaybetmiştir.

Şekil 7: Dünya Çapında Ünelere Göre Onaylanmış Vaka Sayıları

Kaynak: Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi

26 Mayıs 2020 itibariyle toplam onaylanmış vaka sayıları ülkelere göre incelendiğinde ilk sırada 1 milyon 725 bin 275 ile A.B.D. bulunmakta olup bu ülkeyi 394 bin 507 ile Brezilya, 362 bin 342 ile Rusya, 283 bin 339 ile İspanya, 265 bin 227 ile Birleşik Krallık ve 230 bin 555 ile İtalya ile takip etmektedir. Salgının ortaya çıktığı Çin'de ise 82 bin 993 vaka kayda geçmiştir. 26 Mayıs 2020 itibariyle Fransa 182 bin 722, Almanya 181 bin 288, Türkiye 158 bin 762, Hindistan ise 151 bin 876 toplam vaka sayısı duyurmuştur.

Tablo 1: Dünyada En Çok Vaka Görülen Ülkeler

ÜLKE	NÜFUS	VAKA SAYISI	ÖLÜM SAYISI
DÜNYA GENELİ		5.686.282	352.227
A.B.D.	330.811.717	1.725.275	100.572
Brezilya	212.409.786	394.507	24.593
Rusya	145.928.485	362.342	3.807
İspanya	46.753.049	283.339	27.117
Birleşik Krallık	67.851.047	265.227	37.048
İtalya	60.470.230	230.555	32.955
Fransa	65.259.581	182.722	28.530
Almanya	83.757.965	181.288	8.498
Türkiye	84.247.422	158.762	4.397
Hindistan	1.378.641.054	151.876	4.346
İran	83.883.203	139.511	7.508
Peru	32.924.686	129.751	3.788
Kanada	37.709.091	86.647	6.639
Çin	1.439.323.776	82.993	4.634
Şili	19.099.822	77.961	806
S.Arabistan	34.757.706	76.726	411
Meksika	128.796.145	74.560	8.134
Pakistan	220.438.956	57.705	1.197
Belçika	11.584.702	57.455	9.334
Katar	2.875.978	47.207	28
Hollanda	17.131.215	45.578	5.856
Beyaz Rusya	9.449.619	38.059	208
Ekvador	17.615.358	37.355	3.203
Bangladeş	164.524.398	36.751	522
İsveç	10.093.058	34.440	4.125
Singapur	5.845.767	32.343	23
B.A.E.	9.878.250	31.086	253
Portekiz	10.199.497	31.007	1.342
İsviçre	8.648.347	30.761	1.915
İrlanda	4.932.204	24.735	1.615
G.Afrika	59.232.433	24.264	524
Endonezya	273.231.828	23.165	1.418
Kolombiya	50.828.154	23.003	776
Kuveyt	4.264.055	22.575	172
Polonya	37.850.537	22.074	1.024
Ukrayna	43.757.987	21.584	644

Kaynak: Worldometers

2.3. DÜNYADA DAHA ÖNCE GÖRÜLMÜŞ SALGIN HASTALIKLAR

Tarih boyunca birçok değişik salgın hastalık insanlık için büyük tehlike oluşturmuş, tarihin seyrini değiştirmiş hatta bazı uygarlıkların sonunu getirmiştir. Her devirde binlerce insan grip, veba, kolera, tifüs gibi bulaşıcı ve salgın hastalıklardan hayatını kaybetmiştir. Her ne kadar asırlar, devirler değişse de hastalıklar tarih boyunca hep kendinden söz ettirmeyi başarmıştır. Hastalıklar her devirde olmuş, binlerce insan veba, kolera, tifüs, cüzzam, frengi, sıtma gibi bulaşıcı ve salgın hastalıklardan hayatını kaybetmiştir. Yakın tarihe kadar birçok toplumu etkileyen, bütün dünyanın savaştığı bulaşıcı ve salgın hastalıklardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

Kara Veba (1346 – 1353)

1346-1353 yılları arasında meydana gelen Kara Veba salgınının 75 ila 200 milyon arasında insanı öldürdüğü düşünülmektedir. Tam sayıları bilmek mümkün olmasa da özellikle Avrupa nüfusunun bu yıllarda %30 ila %60 oranda azaldığı belirtilmektedir. Yaşanan kıyım sonrası toplumda tanrının ve kilisenin sorgulanmasına sebep olan Kara Veba salgınının dinde reformun ve hayatın pek çok alanında rönesansın başlamasının başlıca nedenlerinden biri olduğu bilinmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Tifüs salgını

1914-1918 yılları arasında Tifüs bakterisini taşıyan bitlerin neden olduğu salgın savaşın beraberinde getirdiği bir olguydu. Avrupa ve Asya'da 25 milyon kişi hastalanmış ve özellikle Sovyetler Birliği ülkelerinde 3 milyona yakın insan hayatını kaybetmiştir. Batılı ülkeler salgına neyin neden olduğunu daha hızlı anlamış ve bitlerden kurtulmak üzere önlemler alınmıştır. Doğu ülkeleri ise daha geç önlem almış ve bu nedenle dünyanın bu kısmında çok daha fazla sayıda insan hayatını kaybetmiştir.

İspanyol Gribi (1918-1920)

Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda 500 milyon insana bulaşan H1N1 influenza virüsü neden olduğu yüksek ateş ile dünya genelinde 50 ila 100 milyon arasında sağlıklı insanın ölümüne neden olmuştur. Bu sayı birinci ve ikinci dünya savaşlarında ölen insan sayısının toplamından kat kat daha fazladır. Bu virüsü diğerlerinden ayıran şey saldırdığı bünyenin bağışıklık sistemi ne kadar güçlüyse ateşin de o kadar yüksek meydana gelmesi olmuştur. İspanyol Gribi tarihteki en büyük felaketlerden biri olarak kayıtlara geçmiştir.

Asya Gribi (1957-1958)

Çin'de başlayan Influenza-A virüsünün ördeklerde mutasyona uğrayarak insana geçen bir hastalık olduğu düşünülmektedir. Asya Gribi olarak adlandırılan hastalık 4 milyona yakın insanın canına mal olmuştur. Aynı zamanda bulunan bir aşı ile salgının önüne geçilmiştir. Bir yıl içerisinde 40 milyon kişi aşılanmıştır. Asya Gribi kitlesel aşılamanın önemini ve etkisini gösteren en önemli örneklerden biri haline gelmiştir.

AIDS Pandemi ve Epidemisi (1981-Günümüz)

20'nci yüzyılın ortalarında maymunlardan insana geçtiği anlaşılan HIV virüsünün saptanabilen ilk örneği 1959'da Kongo'da görülmüştür. Ne var ki, teşhisi ve adı ancak 1980'lerde konulmuştur. Son 30 yılda 36 milyon insanın hayatına mal olan virüsü kesin tedavi edebilecek bir çözüm hala bulunmamaktadır. Sadece önlem almak ve hastalığa yakalandıktan sonra ömür boyu ilaç tedavisi kullanmak gerekmektedir.

H1N1 Domuz Gribi Pandemisi (2009-2010)

Salgın, ismi resmi olarak "2009 H1N1 FLU" şeklinde belirlenmeden önce domuz gribi olarak biliniyordu. Panikleyen ülkeler domuz satışlarını ve domuz ürünlerini yasaklamış, domuz eti endüstrisi olumsuz

etkilenmiştir. Mısır'da virüsü durdurmak için 300 bin domuz katledilmiştir. SWINE FLU isminde olması sebebiyle domuzlara karşı bir tepki yaratıldı. Halbuki domuzdan insana değil insandan insana bulaşmıştır. CDC'ye göre, virüs bir yıl içinde dünya çapında 1.4 milyar insanı enfekte etmiş ve 151.700 ila 575.400 arasında kişi hayatını kaybetmiştir.

Batı Afrika Ebola Pandemisi (2014-2016)

Bildirilen ilk vaka Aralık 2013'te Gine'de gerçekleşmiştir. Daha sonra hastalık hızla Liberya ve Sierra Leone'ye yayılmıştır. Ebola, 2014-2016 yılları arasında Batı Afrika'yı tahrip etmiş, bildirilen 28.600 vaka ve 11.325 ölüm kayıtlara geçmiştir. Vakaların ve ölümlerin büyük kısmı bu üç ülkede meydana gelmiştir. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, Nijerya, Mali, Senegal, ABD ve Avrupa'da daha az sayıda vaka meydana geldiğini bildirmiştir.

Zika Virüsü Epidemisi (2015-Günümüz)

Zika virüsü genellikle Aedes cinsinin sivrisineklerine yayılmakta olup insanlarda da cinsel yolla bulaşabilmektedir. Zika'yı taşıyan sivrisinekler sıcak, nemli iklimlerde en iyi şekilde gelişmekte ve Güney Amerika, Orta Amerika ve virüsün gelişmesi için Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydeki başlıca bölgelerini oluşturmaktadır. Güney Amerika ve Orta Amerika'daki son Zika salgınının etkisi henüz bilinmemektedir. Bilim insanları virüsü kontrol altına almak için halen daha çalışmalarını sürdürmektedir.

3. TÜRKİYE'DE COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI

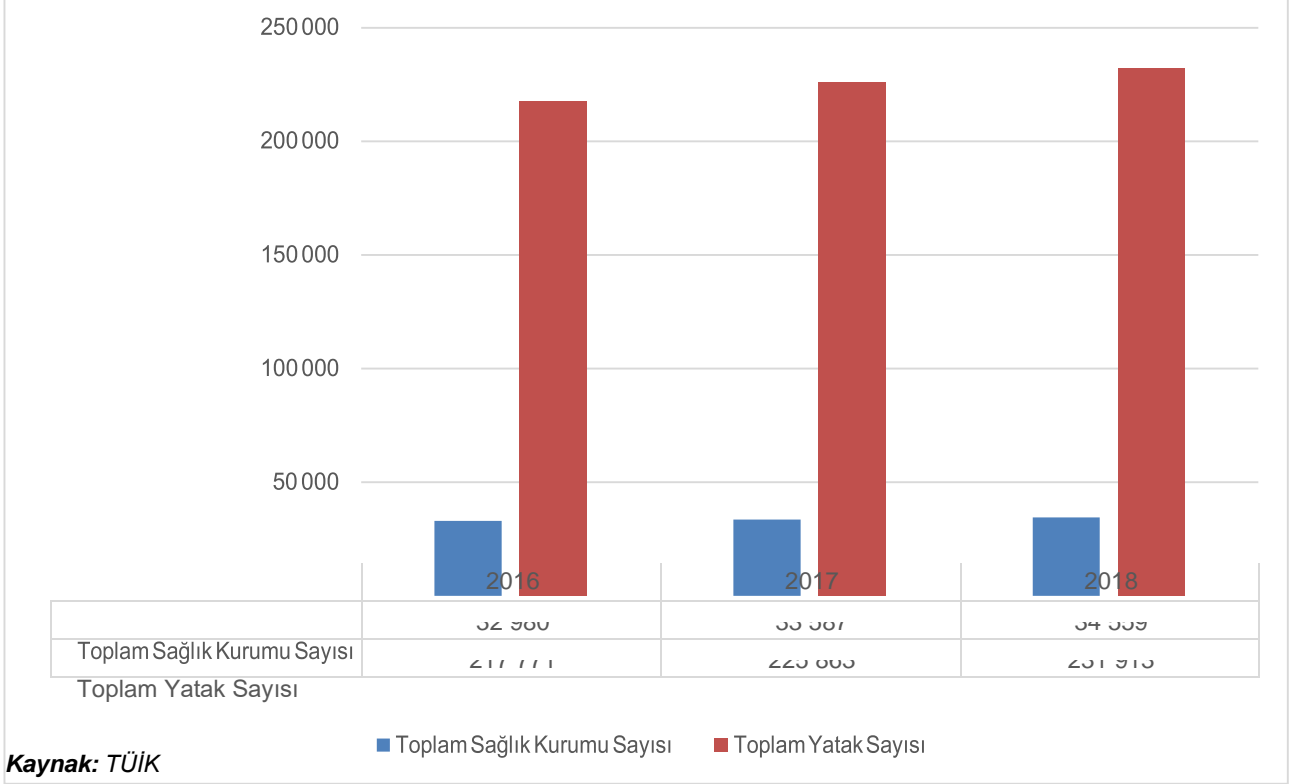
3.1. TÜRKİYE'DE SAĞLIK SEKTÖRÜ

2010 yılında Türkiye'deki sağlık harcamalarının toplam tutarı 49,4 milyar ABD dolarıdır. 2010 yılından itibaren yılda %10'luk bir artışla sağlık harcamaları 2015 yıl sonu itibarıyla 104,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bunun 82,1 milyarı (%79'u) kamu harcamaları, 22,4 milyarı (%21'i) özel hizmet sunucuları tarafından kullanılmıştır. Kamusal ve özel hizmet alanlarının toplam harcamalardaki payı, ödeme kurumları açısından istikrarlı bir şekilde yılda ortalama %10'luk bir oranla artmaktadır. İlaç sektöründe %4'lük bir büyüme kaydederken, hizmet sunucuları yılda %14'lük bir oranla güçlü bir reel büyüme göstermiştir. Türkiye'de yaşanan nüfus ve buna bağlı olarak hastalık yükünün daha kronik/karmaşık hastalıklara kayması nedeniyle sağlık hizmetlerine talep artacaktır. Sağlık çalışanı arzının önümüzdeki 5-10 yıl içinde artması beklenmektedir.

Özel hizmet sunucuları sektörü, 2009 yılından itibaren 2017 yılına kadar olan sürede yılda %13 civarında büyümüş ve toplam hizmet sunucu harcamalarında yaklaşık %25-27'lik büyüme gerçekleşmiştir. Türkiye'de sağlık sektörünün vazgeçilmez bir parçası haline gelen özel hizmet sunucuları sektörü, her yıl ortalama 1,6 milyon ameliyat gerçekleştirmektedir. En karmaşık cerrahi operasyonların yaklaşık %55'e yakın işlemin üstesinden gelme ve sektörün genel olarak gelişmesine ve ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Yoğun bakım yataklarının %43'üne sahiptir, acil vakalarda önemli rol oynamaktadır.

2016-17 ve 18 TÜİK verileri incelendiğinde; Türkiye'de 34.559 Toplam Sağlık Kurumu olduğu görülmektedir. Söz konusu Sağlık Kurumlarının ise Toplam Yatak Sayısı 231.913'tür. En büyük 5 Özel Hastane zinciri, toplam özel yatak sayısının %28'ini oluşturmaktadır.

Grafik 1: Türkiye’de 2016-17-18 Yıllarında Toplam Sağlık Kurumu Ve Yatak Sayısı

Türkiye’deki sağlık sistemi 2003-2009 yılları arasında bir reform döneminden geçmiş, özel hizmet sunucuları ile ilgili düzenleyici ortam 2009 yılından sonra istikrarını korumuş ve yalnızca fiyatlandırma konusunda küçük revizyonlar yapılmıştır. Söz konusu revizyonlar sayesinde Hekim Sayısı artarken, Hekim Başına Düşen Hasta sayısı ise azalmagöstermiştir.

Tablo 2: Türkiye’de 2016-17-18 Yılları Arasında Toplam Hekim Sayısı Ve Hekim Başına Düşen Hasta Sayısı

Yıllar	Hekim Sayısı	Hekim Başına Düşen Kişi Sayısı	Hekim Başına Düşen Hasta Müracaat Sayısı
2016	144.827	551	4.735
2017	149.997	539	4.793
2018	153.128	536	5.110

Kaynak: TÜİK

Özel hizmet sunucuları farklı sosyoekonomik hasta segmentlerine hizmet sunabilmek adına konumlandırılmış ve özellikle de büyük hastane zincirleri, coğrafi genişleme ya da satın alma yoluyla sektöre yatırım yapmaya devam etmektedirler.

Finansal açıdan bakıldığında; SUT fiyatları, sistemin 2007 yılında uygulamaya sokulmasından bu yana büyük ölçüde istikrarlı gidişatını korumaktadır. Devlet, fiyatlandırma sisteminde yaptığı küçük değişikliklerle, fiyatta artış ve sürdürülebilirliği sağlamaya çalışmaktadır. Ancak değişen makro ve ekonomik ortam nedeniyle işlem bazında fiyat yükseltilmesi veya ödeme mekanizmasında bütünsel bir reform yoluyla SUT fiyatlarında iyileştirme yapılması beklenmektedir. Yüksek gelir segmentinin daha da büyümesi beklenmekte olup bu durum, özel hizmet sunucuları için talep artışına işaret etmektedir.

Türkiye’deki özel sağlık sigortası penetrasyonu, emsal ülkelere göre düşüktür ve büyüme potansiyeline sahiptir. Tamamlayıcı sağlık sigortası 2014 yılında uygulamaya konulması, SGK anlaşmalı özel hizmet sunucuları için yalnızca ek talep yaratmakla kalmayıp katkı payı düzeylerini yükseltmelerine de yardım

edecektir. 2016 yılında 405 bin kişiye ulaşan sigortalı nüfusun 2017 yılı itibariyle tamamlayıcı sağlık sigortası 750 bine ulaşması hesabı yapılmıştır.

Türkiye, yüksek hizmet kalitesi ve maliyet avantajı nedeniyle sağlık turistlerinin ilgisini çekmek için iyi bir konumdadır. Sağlık turizmi için gelen hastalarda yıllık olarak %15'lik bir artış yaşamıştır ve sektörün daha da büyümesi beklenmektedir. Sağlık Bakanlığı altında "Sağlık Turizmi Dairesi" ve "Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu" kurulmuştur. Kalkınma Bakanlığı, "10. Kalkınma Planı ve 2023 hedefleri" kapsamında "sağlık turizmini" birinci gündem maddesi olarak önceliklendirmiştir. Daha iyi veri takibi sağlamak için "Uluslararası Hasta Kayıt Sistemi" oluşturulmuştur.

Şehir Hastaneleri: Genel hastane tablosuna önemli bir kapasite ekleyecek olmasına rağmen şehir hastanelerinin özel hizmet sunucuları üzerindeki asıl etkisi beklenen kaliteye, sağlık çalışanı istihdamına ve hasta davranışındaki değişikliklere bağlı olacaktır. 24 şehirde, 27 Şehir Hastanesi 10 milyar dolar yatırımla toplam 40 bin yatak kapasiteli olarak bir bölümü hizmete açılmış ve bir kısmı da hizmete açılacaktır. Sağlık Bakanlığı, hastane altyapısını görece kısa süre içinde yenilemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın yatırım modeli; Önden yapılan sermaye yatırımını en aza indirme, Kısa sürede teslimat sağlama, Hastane inşaatının ve tesis hizmetlerinin özel yüklenicilere delege edilmesi amaçlar ile kamu-özel ortaklığı olarak belirlenmiştir.

Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri: Devlet birinci basamak sağlık hizmetlerine yatırım yapmaya devam etmektedir. Sağlık Bakanlığı son 15 yıl içinde, birinci basamak sağlık hizmetlerine yatırım yapmaya devam etmiştir. Aile hekimliği sistemini 2005 yılından bu yana devam ederek şu anda, nüfusun %95'inden fazlası bir aile hekimine kayıtlı hale gelmiştir. Sağlık Bakanlığı, 6-15 yıl içinde gelişmiş ülkelerinkine eşit düzeyde tam donanımlı birinci basamak sağlık hizmeti sistemine ulaşabilir.

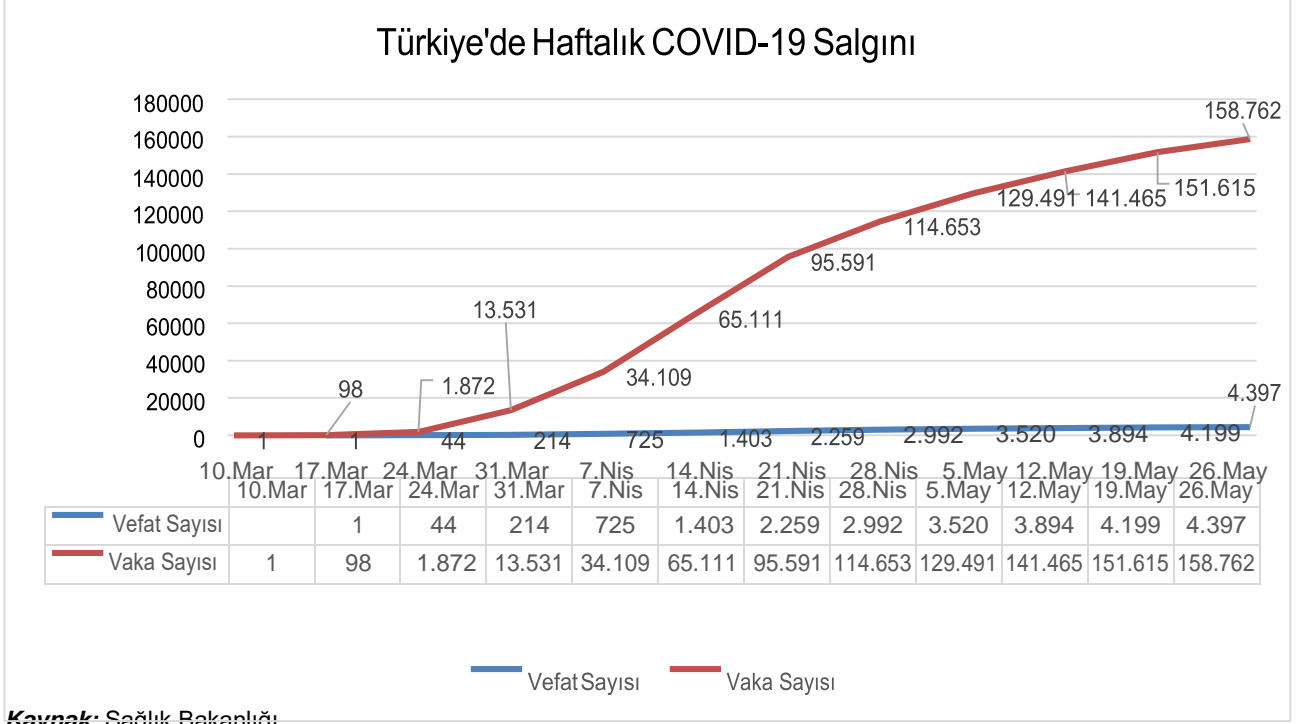
Sonuç olarak; Yaşlı nüfus oranının artması ve hastalıkların kronikleşmesi ile beraber sağlık hizmetlerine ve dolayısıyla özel sağlık hizmetlerine ihtiyaç artarak devam etmesi beklenmektedir; Özellikle kamudan özel sektöre nitelikli sağlık personeli geçişleri, alım gücü yüksek nüfus oranının artışı, tamamlayıcı sağlık sigortası kullanıcılarının artarak devam etmesi, özel sektörün önümüzdeki dönemdeki rolünün artarak devam edeceğini göstermektedir

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Devlet tarafından işletilen tek sağlık hizmetleri ödeme kurumudur. SGK hak sahipleri; ayakta hasta muayeneleri, tedavi araçları ve ekipmanı ve ayakta hasta ilaç tedavisi için katkı payları ödemektedir.

3.2. TÜRKİYE'DE GÖRÜLEN VAKA SAYISI

Çin Wuhan merkezli koronavirüsü Türkiye dahil dünyanın birçok ülkesine enfekte olmuş durumdadır. Ortaya çıktığı Aralık 2019'dan bu yana 197 ülke ve bölgeye yayılan virüs, küresel ölçekte 296 bin cana mâl olmuş durumdadır. Türkiye'deki rakamlara ilişkin son güncelleme ise her gün Sağlık Bakanlığının resmi internet sitesinde yayınlanmaktadır. 26 Mayıs 2020 tarihi yapılan son rakamlara göre ise; ilk vakanın 10 Mart'ta tespit edildiği ülkemizde bugüne dek toplam 1 milyon 873 bin 607 kişiye test yapılarak 158.7 bin kişiye koronavirüsü teşhisi konulmuştur. Şu ana kadar hastalıktan dolayı hayatını kaybedenlerin sayısı ise 4.397'ye yükselmiştir. Türkiye dünya genelinde koronavirüsünden en çok ölümün yaşandığı 15'inci ülke olarak yer almaktadır.

Grafik 2: Türkiye'de Haftalık COVID-19 Salgını Verileri

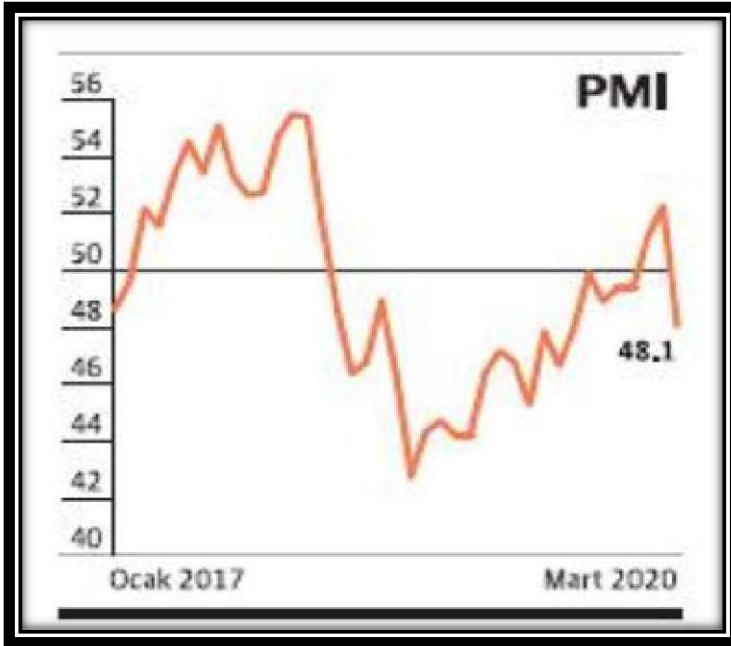
Kaynak: Sağlık Bakanlığı

3.3. EKONOMİK DEĞİŞİM

Türkiye'de COVID-19 vakalarının görülmeye başlamasından itibaren geride bıraktığımız süreçte ekonomide 3 farklı görünüm mevcuttur: finansal piyasalar, reel ekonomik göstergeler ve reel ekonominin kendisi. Bunlardan üçü de farklı birer resim çiziyor. Örneğin borsa endeksi üçte biri oranında değer kaybettikten sonra ciddi bir toparlanma göstermiştir. Reel ekonomide ciddi bir daralma vardır.

Reel ekonomiye ait veriler gecikmeli olarak açıklandıkları için doğal olarak henüz durumu net olarak gösterememektedir. 2020 büyümesine ve diğer ekonomik performans verilerine dair tahminler bu nedenle büyük ölçüde varsayımlara dayanmaktadır.

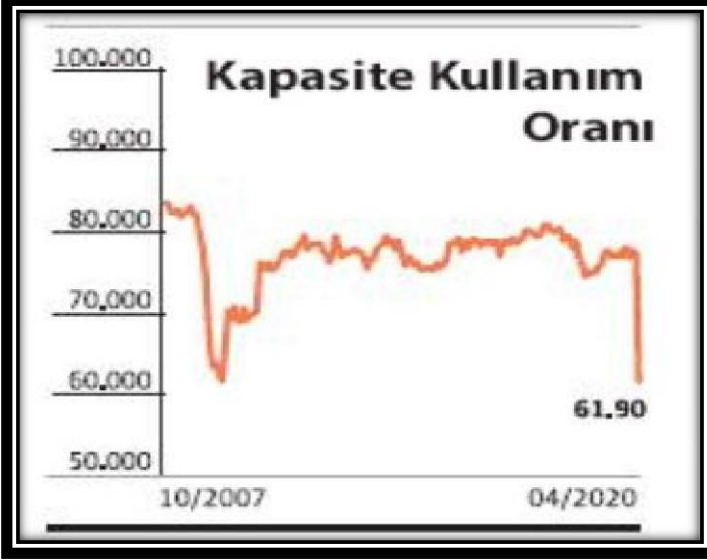
Grafik 3: Ocak 2017 – Mart 2020 Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI)

Kaynak: Dünya Haber

Sanayi üretimi ve büyümenin öncü göstergesi olan satın alma yöneticileri endeksi (PMI), son açıklanan Mart 2020 döneminde 48.1'e indi. Son 24 ayda sadece 2 kez 50'nin üzerine çıkan endeks, Mart'ta tekrar daralma bölgesine girmiştir.

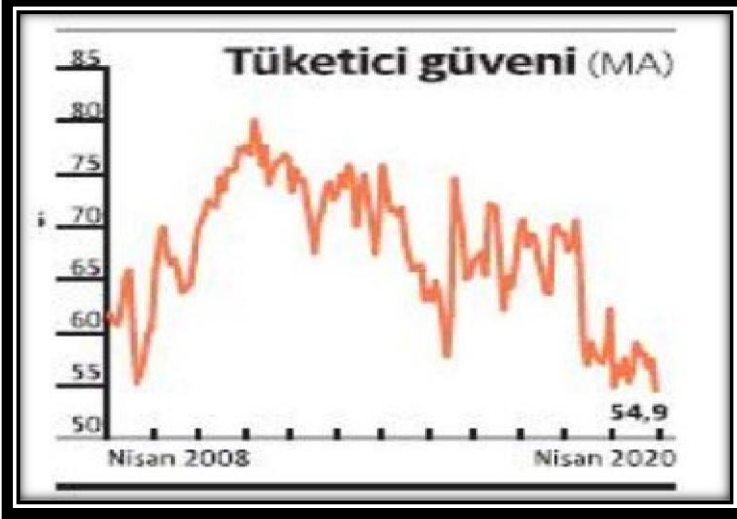
Grafik 4: Türkiye Ekim 2007- Nisan 2020 Kapasite Kullanım Oranı

Kaynak: Dünya Haber

Geçtiğimiz günlerde açıklanan Nisan ayı kapasite kullanım oranı yüzde 61.9 seviyesinde gerçekleşti. 2007 bazı endekste, bu şimdikiye kadar gördüğümüz en düşük kapasite kullanımını oldu. Bundan önceki en düşük değer 2008-2009 krizi döneminde Nisan 2009'da yüzde 62 idi.

Grafik 5: Türkiye Nisan 2008 - Nisan 2020 Tüketici Güveni Endeksi

Kaynak: Dünya Haber

Mart ayında 58.2 puan düzeyinde olan tüketici güven endeksi, Nisan'da 54.9'a indi. Bu değer, endeksin başlangıç dönemi olan 2004'ten beri en düşük düzey. Salgının etkileri Mart verisinde henüz kendini göstermemiştir. Geçen hafta açıklanan Nisan verisi COVID-19 sonrası ilk ölçüm değeri.

Grafik 6: Türkiye'de Şubat 2017- Şubat 2020 Arasında Sanayi Üretimdeki Değişim (%)

Kaynak: Dünya Haber

Sanayi Üretiminde, Ocak ayında yüzde 7.7, Şubat ayında yüzde 7.5 artmıştır. 2015 baz yılı değeri 100 olan endeks, Şubat 2020'de 106.7 düzeyinde. Son yılların en düşük değerine 2019'un Ocak ve Şubat aylarında 98.2 ve 99.2 ile gören endeksin özellikle Mart ayında yavaşlama Nisan'da ise gerileme göstermesi beklenmektedir. Bununla birlikte ekonomideki büyümenin temel belirleyicisi olan sanayi üretim endeksi, yılın ilk çeyreğinde ciddi bir büyüme performansına işaret etmektedir.

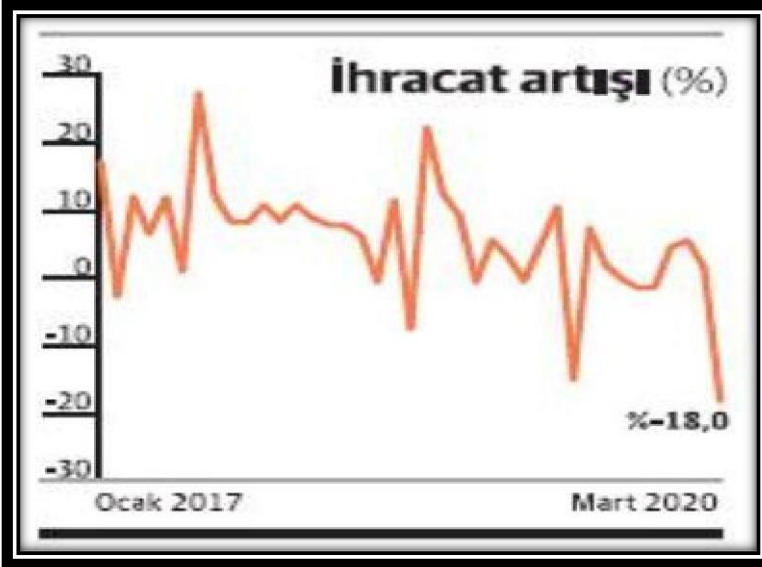
Grafik 7: Türkiye’de Kartlı Harcamalardaki Değişim (%)

Kaynak: Dünya Haber

Tüketimin önemli göstergelerinden biri ise banka kartı ve kredi kartı ile yapılan harcamaların seyridir. Mart sonuna kadar geçen yılın yüzde 20 üzerinde seyreden harcamalar, 20 Mart’tan sonra gerilemeye başlamıştır. Grafikteki verilerde bir enflasyon ayarlaması yapılmamıştır. Enflasyonu da ekleyince gerileme yüzde 25 olmaktadır. Market, gıda ve elektronik harcamalarında artış devam ederken, özellikle seyahat, ulaştırma, yemek, hazır-giyim, mobilya gibi sektörlerde ciddi düşüş mevcuttur.

Grafik 8: Türkiye’de Ocak 2017-Mart 2020 Arasında İhracat Artışındaki Değişim (%)

Pandeminin ana başlangıç yeri Çin olduğu için, alınan önlemler sonucu ilk ekonomik tahribat Çin ekonomisi üzerinde olmuştur. Son 30 yılda ilk defa sanayide daralma yaşayan Çin'de birinci çeyrek küçülmesi %10 civarında olmuştur. Daha sonra İtalya ile birlikte Avrupa'ya ve tüm dünyaya yayılan salgın nedeniyle alınan önlemler, bu ülkelerde de ciddi bir ekonomik küçülmeye yol açmıştır.

Yeni yıla girildiğinde kimsenin bilmediği koronavirüs yüzünden alınan önlemler, neredeyse tüm dünyada ani ekonomik durma diyeceğimiz, eşi benzeri görülmemiş müthiş bir küresel kapanmaya yol açtı. Başta ulaştırma (hava, kara, deniz) sektörü olmak üzere insanın insanla temasına neden olacak, neredeyse her tür ekonomik faaliyet durdu, küresel tedarik zinciri bozuldu, sadece sağlık, gıda ve kısmi sanayi üretimi yapan sektörler faaliyetine devam etti. Dolayısıyla, arz ve talep şokunun aynı anda yaşandığı, hiç tecrübe edilmemiş bir tür krizle karşı karşıyabulunmaktayız.

Şu ana kadar alınan önlemler özellikle ulaştırma başta olmak üzere hizmet sektörünü vurmaktadır. Hizmet sektöründe özellikle ısınma ve elektrik temelli enerji tüketimi azaldığı görülmektedir. Sanayi sektöründe ise küresel tedarik zinciri kırılmasından kaynaklanan üretim kesilmesi haricinde, üretimin bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Materyal yoğun ağır sanayiler, ülkede bir talep azalması söz konusu olsa da stokları artırma yoluna giderek üretimi devam ettirme yeteneğine sahiptir. Ancak tedarik zincirinde yurt dışı talebin çöküş seyri devam ettikçe stok temelli büyümenin de bir süre sonra büyük kırılmalar yaşayacağını öngörebiliriz. Görüldüğü gibi, pandemi türü krizlerde, faaliyetlerine devam eden ağır sanayi sektörü kaynaklı üretim ve buna bağlı enerji kullanımı ve emisyonlar, kısa dönemde azalma göstermezken, ancak krizin uzun sürmesi durumunda ciddi bir değişim gösterme potansiyeline sahiptir.

Enerji türlerinden COVID-19 salgını döneminde en fazla etkilenen yakıt türü petrol olmuştur. Çünkü, salgına karşı alınan ilk ve en etkili önlem yurt dışı/yurt içi uçuşların durdurulması ve evde kalıp işe ya da başka yerlere seyahatin kısıtlanması olduğu için, bu en fazla hava, kara ve deniz ulaşımını etkilemiştir. Petrol dünyası yıllar boyunca birçok şok görmüş ancak hiçbiri bugün tanık olduğumuz şiddette bu sektörü vurmamıştır. Düşen petrol fiyatları normalde tüketicileri cezbetmektedir ancak bu kez talebin yeniden artması, en azından küresel sağlık acil durumu süresi boyunca, pek olası gözükmemektedir. Dolayısıyla, petrol stokları artışı mevcut depolama kapasitesini aşınca fiyatları daha da aşağı çekme ihtimali söz konusudur.

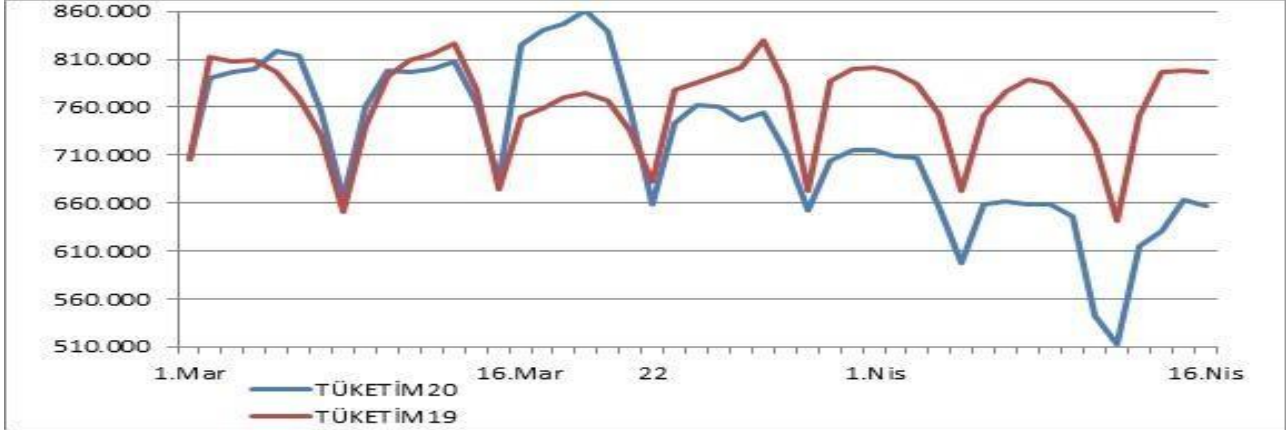
Ekonomide ortaya çıkan anlık olumsuz etkiler doğalgaz talebini -ulaşımda nispeten sınırlı kullanımı nedeniyle- petrol talebinden daha az etkiliyor. Diğer yandan, bu yıl ikinci defadır Kuzey Yarım Kürede görece ılıman hava şartları yaşanıyor. Bu nedenle doğalgaz sektörü için zaten talepte bir azalma söz konusuysa, COVID-19 krizi nedeniyle kapanan fabrikalar ve iş yerleri bu talebi daha da azaltmıştır. İlaveten gaz depolaması tam kapasiteye ulaştığı için, önümüzdeki yılda da aşırı arz nedeniyle fiyatların düşük seyredeceğini öngörebiliriz. Benzer bir azalışın yine en kırıltıcı olan kömür tüketiminde yaşandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Kömürle alakalı diğer en önemli sorun ise talep azalışı nedeniyle kömür fiyatlarının ekonomik olarak sürdürülebilir seviyenin altına düşmesidir. Ciddi devlet desteği alamazlarsa, yakın gelecekte birçok kömür şirketinin iflasına şahit olabiliriz.

Alınan önlemler nedeniyle, elektrik tüketiminde de tüm dünyada önemli düşüşler yaşandığı görülüyor; bunun neticesinde pik yüklerde (peak-load) düşüşler gözlemleniyor. Pik yükte düşüşün anlamı bu durumun yenilenebilir enerji sektörünün avantajına olması. Çünkü arz sabit iken talep düşüşü sonrası fiyat rekabetinde yakıt maliyeti sıfır olan (sıfır marjinal maliyet) yenilenebilir enerji kaynakları, fosil yakıtlara göre piyasayı domine edebilecektir.

Türkiye'nin 2020 yılı günlük elektrik tüketimine baktığımızda ise korona önlemleri öncesi ve sonrası büyük değişim yaşandığını görüyoruz. Örneğin, ekonomik büyümenin görüldüğü 2020 yılının Ocak ve Şubat aylarında, elektrik tüketimi sırasıyla %3 ve %7 artış gösterirken, Mart ve özellikle tamamen kapanmanın

yaşandığı Nisan ayında elektrik tüketiminde daha önce görmediğimiz büyük düşüşler yaşanmaktadır. Grafik 9’da, 2019-2020 yılları Mart ve Nisan ayları elektrik tüketimi verileri karşılaştırmalı olarak sunuluyor. Veriler çok çarpıcı değişimlere işaret etmektedir. Şöyle ki, Mart ayı verileri her iki yıl için başlangıçta neredeyse aynı seviyede seyrederken, hükümetin 16 Mart 2020 Pazartesi itibarıyla okulları tatil etmesi ve ilk olarak bazı işyerlerini kapatma duyurusuyla, 16 Mart’ın başladığı ilk hafta içi günlerde elektrik tüketimi azalmamış aksine ciddi bir artış göstermiştir. Bunu halkın ve işletmelerin, panik ve ihtiyat saiki ile bazı yapılması gereken faaliyetleri aceleyle yapmasına bağlayabiliriz. Daha sonraki günlerde beklendiği gibi 2020 elektrik tüketimi sürekli olarak 2019 aynı gün ve hafta elektrik tüketiminin altında seyretmiştir. Hükümetin, önlemleri sıkılaştırıp daha fazla iş ve işletmeyi kapatma kararı ve etkili “evde kal” çağrısıyla özellikle Nisan ayındaki elektrik tüketimi bir önceki yılın aynı dönemine göre çok daha hızlı düşüş göstermiştir.

Grafik 10: Türkiye’nin 2019-2020 Mart ve Nisan Ayı Elektrik Tüketimi

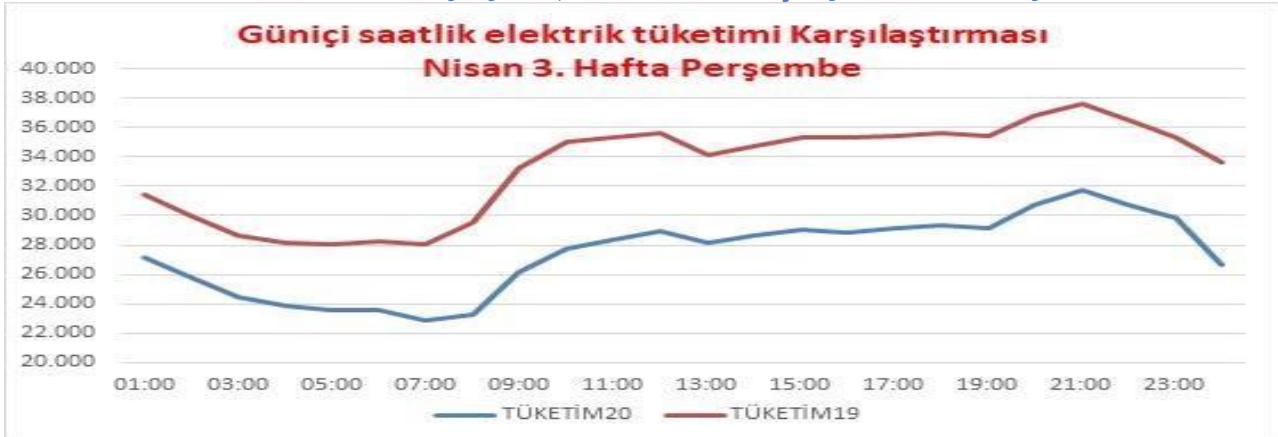

Kaynak: TEİAŞ YTBS Günlük istatistiklerinden derlenerek hazırlanmıştır. Aynı günlerin örtüşmesi için 2019 için Mart ayı 3. gününden başlanılmıştır.

Örneğin 16 Nisan Perşembe gününde 2019 yılı 3. haftası Perşembe günü olan 18 Nisan’a göre %17.5 daha az elektrik tüketilmiştir. Elektrik tüketiminde yaşanan bu büyük düşüş, Türkiye’nin Nisan ayı GSYH’nin de ciddi bir şekilde azalacağını işaretidir.

Gün içi elektrik tüketimi davranışının nasıl bir değişim gösterdiğini görmek için, Grafik 10’daki tabloda bahsettiğimiz her iki yılın 3. hafta Perşembe günü saatlik elektrik tüketimi sunulmaktadır. Görüleceği gibi, her saat itibarı ile 2020 Perşembe günü 2019 yılı Perşembe elektrik tüketiminin altında seyretmiştir. Ancak gece saat 01:00’de tüketilen elektrik tüketimi %13,7 ile en düşük azaltıma sahip iken, 08:00-09:00 arası tüketim ise yaklaşık %21,3’lük azaltım ile en fazla düşüşü yaşamıştır. Bir önceki yıla göre, sabah iş yerlerinin açılmaması nedeniyle bu azalma en yüksek seviyededir.

Grafik 11: Saatlik Elektrik Tüketimi Karşılaştırma, 2019-2020 Nisan Ayı Üçüncü Haftası Perşembe

Kaynak: TEİAŞ YTBS Günlük istatistiklerinden derlenerek hazırlanmıştır. 3. hafta Perşembe 2020 yılı için 16 Nisan günü, 2019 yılı için ise 18 Nisan günü saatlik elektrik tüketim verileri esas alınmıştır.

3.4. TOPLUMSAL DEĞİŞİM

Salgın Türkiye'de sosyal anlamda birçok önemli etkilere ve sonuçlara neden olan radikal kararlar alınmasına neden olmuştur. Ülkede ilk, orta ve liselerde eğitim-öğretim askıya alınırken, bütün üniversitelerde bahar dönemi dersleri iptal edilerek sınavlar ertelenmiş ve sistem internet üzerinden uzaktan eğitime çevrilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı başta cuma namazı olmak üzere cami ve mescitlerde cemaatle namaza ara verildiğini duyurmuş ve geçici olarak camiler halkın kullanımına kapatılmıştır. Tüm restoranlar, kafeler, müzeler, dershaneler, kurslar, alışveriş merkezleri, oteller; berber, kuaför ve güzellik merkezleri; kahvehaneler, spor salonları, konser mekanları, gece kulüpleri, dernek lokalleri ve düğün/nişan salonları geçici süreliğine kapatılırken; tüm vatandaşların ormanlarda, park ve bahçelerde piknik ve mangal yapmaları yasaklanmıştır. Ülkedeki bütün futbol ligleri ertelenmiş ve tüm spor müsabakaları bir sonraki açıklamaya kadar iptal edilmiştir.

Millî Savunma Bakanlığı askerî kışlalarda tüm celp, sevk ve terhis işlemlerinin bir ay boyunca ertelendiğini duyurmuştur. Salgının cezaevlerine sıçraması ve oluşabilecek kamu düzeninin bozulması riski ile cezaevlerindeki doluluğu azaltmayı amaçlayan infaz indirimini öngören yasanın mecliste kabul edilmesiyle yaklaşık 90 bin mahkûm ve tutuklunun tahliye edilmesine başlanılmıştır. Af yasasında; terör, cinayet, uyuşturucu ve cinsel suçlar kapsam dışında bırakıldı. Hâkimler ve Savcılar Kurulu tutuklu ve acil işlerle zaman aşımı davaları dışındaki tüm duruşma, müzakere ve keşiflerin 15 Haziran'a kadar durdurulduğunu açıklanmıştır.

Başta Türk Hava Yolları olmak üzere bütün havayolu şirketleri tüm yurtdışı ve yurtiçi uçuşlarını ikinci bir duyuruya kadar sonlandırdığını duyurmuştur. Market ve pazar gibi toplu alanlarda maske kullanma zorunluluğu yürürlüğe konularak, şehirler arası seyahatler valilik iznine bağlandı ve toplu taşıma araçlarında seyrek oturma düzeni uygulaması başlatılmıştır. Yüzlerce yerleşim yeri, köy ve kasaba COVID-19 tedbirleri kapsamında karantinaya alınmıştır. Bunların yanısıra; Türkiye'de ilk vakanın görülmesinin ardından büyükşehirlerde haftasonları ve resmi tatillerde sokağa çıkma yasağı ilan edilerek hastalığın yayılımı engellenmeye çalışılmıştır.

Ülkelerin eve kapanmasının boyutlarını görmek için Google'ın Mart ayı sonu için sunduğu verilerden oluşan tabloyu incelediğimizde; görüleceği üzere, evlerde yoğunlaşma her ülke için artarken, dışarıya yönelik faaliyetlerin tümünde çok belirgin bir düşüş mevcuttur. Haliyle, böyle bir kapanmanın tüm ülkeler üzerinde ciddi bir ekonomik daralmaya yol açması kaçınılmaz.

Şekil 8: Korona Önlemleri Sonucu Bazı Ülke Hareketliliklerinde Azalma

Ülkeler	Alışveriş Eğlence	Market Eczane	Parklar Bahçeler	Toplu Taşıma	İşyerleri	Evler
Türkiye	%-75	%-39	%-58	%-71	%-45	%+17
İtalya	%-94	%-85	%-90	%-87	%-63	%+24
İspanya	%-94	%-76	%-89	%-88	%-64	%+22
Fransa	%-88	%-72	%-82	%-87	%-56	%+18
Almanya	%-77	%-51	%-49	%-68	%-39	%+11
İngiltere	%-85	%-46	%-52	%-75	%-55	%+15
ABD	%-47	%-22	%-19	%-51	%-38	%+12
Yunanistan	%-80	%-41	%-55	%-76	%-53	%+20
Suudi Arabistan	%-54	%-24	%-49	%-75	%-45	%+23

Kaynak: Google

Kaynak: Sözcü Gazetesi

3.5. TÜRKİYE HÜKÜMETİNİN ALDIĞI TEDBİRLER

3.5.1. Sağlık Sektörü ve Halk Sağlığı Kapsamında Alınan Tedbirler

Hükümet, salgının yayılım hızını düşürmek ve insanlar arasında sosyal mesafeyi korumak için sağlık tedbirleri almış ve hızlı bir şekilde uygulamalara başlamıştır.

- İlk olarak 65 yaş ve üstü kişilere sokağa çıkma yasağı uygulaması başlatmıştır. Daha sonra bu kısıtlamayı 20 yaş ve altı çocuk ve gençleri de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Halka, ülke dışına seyahat etmemeleri ve ayrıca mecbur kalmadıkça evden çıkmama çağrısı yapılmıştır.
- 11-12 Nisan 2020'de ise, 2000 yılındaki nüfus sayımından 20 yıl sonra ilk kez geniş çaplı bir sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. İçişleri Bakanlığı, Türkiye nüfusunun yüzde 78'ine denk gelen 64 milyon kişinin yaşadığı 30 büyükşehir ile akciğer hastalıklarının sık görüldüğü Zonguldak ilinde hafta sonu iki gün boyunca sokağa çıkma yasağı uygulanacağını duyurmuştur.
- 20 Nisan'da Cumhurbaşkanı Erdoğan, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşunun 100. yıl dönümü ile ramazan ayının ilk üç gününü de içine alan 23-26 Nisan tarihleri arasında sokağa çıkma yasağının otuz büyükşehir ve Zonguldak'ta devam edeceğini açıklamıştır.
- Türkiye'de salgının başından itibaren maske stoklarında bir sorunla karşılaşılmamıştır. Maskelerin piyasada fahiş fiyatlara satılmasının önüne geçmek için cezai işlemler uygulanmıştır. Özel kuruluşlar ve kamuya ait dikim evleri maske üreterek, vatandaşlara ücretsiz maske dağıtımına başlamıştır.
- Alınan sağlık tedbirleri kapsamında; sağlık kurumlarına 3 milyon 615 bin "N95" tipi sıhhi maske teslim edilmiştir. Kovid-19 tedavisi ücretsiz yapılırken, 1 milyon hızlı tanı kiti, kullanıma sunularak testler yaygınlaştırılmıştır.
- Salgınla mücadele için tüm sağlık sistemi seferber edilmiş ve tüm özel hastaneler pandemi hastanesi haline getirilmiştir. İstanbul'da Sancaktepe ve Atatürk Havalimanı'nda 2 yeni hastanenin yapımına başlanmış ve sağlık çalışanlarının performans ödemelerinin, 3 ay boyunca üst tavadan yapılması sağlanmıştır.

3.5.2. Ekonomik Tedbirler

18 Mart'ta açıklanan, 100 milyar ₺'lik ekonomik tedbir paketinden bazı maddeler:

- Krizden en çok etkilenen hizmetler sektöründeki işverenlerin vergi yükümlülükleri, SGK primleri ve kredi borçları ertelenecek.
- Kredi Garanti Fonu (KGF) limiti yükseltilerek teminat sorunu nedeni ile kredi alamayan firmaların banka kredilerine erişim kolaylaştırılacak.
- Kısa çalışma ödeneği ile üretime ara veren iş yerlerinde çalışanlara geçici gelir desteği sağlanacak.
- İhtiyaç sahibi ailelere 2 milyar ₺'lik bir kaynak aktarımı yapılacaktır.
- Otellerden tahsis edilen konaklama vergisi kasım ayına kadar uygulanmayacak.
- 500 bin liranın altındaki konutlarda kredilendirilebilir miktarını yüzde 80'den yüzde 90'a çıkartacak, asgari peşinatı yüzde 10'a düşürülecek.

- Virüsün yayılmasına karşı alınan tedbirlerin etkisiyle Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında temerrüde düşen firmaların kredi siciline "mücbir sebep" notu düşülmesi sağlanacak.
- İç hava yolu taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranı yüzde 18'den yüzde 1'e indirilecek.
- En düşük emekli maaşı 1.500₺'ye yükseltilecek.

22 Mart'ta, Cumhurbaşkanlığı kararıyla nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç tüm icra ve iflastakipleri 30 Nisan'a kadar durduruldu. Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan genelgeyle kamu kurum ve kuruluşlarında; dönüşümlü, esnek ve uzaktan çalışmaya izin verildi. Türkiye Bankalar Birliği'nin bankalara yaptığı öneri üzerine birçok banka çalışma saatlerinin 23 Mart 2020'den itibaren 12.00-17.00 arası olacağını açıkladı.

30 Mart'ta açıklamalarda bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Biz Bize Yeteriz Türkiye" adında bir bağış kampanyası başlatıldığını açıkladı.

Salgın döneminde ihtiyaç sahiplerine ulaşmak, sosyal dayanışmayı artırmak üzere adımlar atıldı:

- Türkiye'de ihtiyaç sahibi ailelere 1000 liralık nakit desteği sağlanması planlandı. 2,1 milyon dar gelirli haneye 1000'er lira nakit destek verilmiştir.
- 2,3 milyon haneye daha ulaşarak yaklaşık 4,5 milyon dar gelirli haneye destek verilmesi kararlaştırılmıştır.
- Ayrıca sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına düzenli aktarılan kaynak 180 milyon liraya çıkarılmış ve bu vakıflara 352 milyon 880 bin liralık ek kaynak aktarılması kararlaştırılmıştır.

3.5.3. Vergi Tedbirleri

Türkiye salgının ekonomiye etkisini sınırlamak için işletmelere yönelik vergi ve kredi kolaylaştırma adımları atmıştır.

- Gelir vergisi ile kurumlar vergilerinin beyanname ve ödeme süresi uzatıldı, salgından etkilenen sektörlerdeki işletmelerin muhtasar, KDV ve prim ödemeleri 6 ay ertelenmiştir.
- Nakit akışı bozulan firmaların bankalara olan kredi anapara ve faiz ödemeleri 3 ay ertelendi ve 6 aya kadar ödemesiz dönemle ilave finansman desteği sağlanmıştır.
- Gelir idaresi Başkanlığınca yayımlanan 31/3/2020 tarih ve 68 sayılı KDV sirküleri ile teciltekin uygulaması kapsamında teslim edilen malların ihracat süreleri uzatılmıştır.
- Bu sirküler ile söz konusu 3 aylık sürenin sonu 1.4.2020 ila 30.06.2020 tarihleri arasına rastlıyor ise ihracat süresi, KDV bakımından herhangi bir başvuru yapılmaksızın üç ay uzatılmıştır.
- İhracat süresi, belirtilen süreden önce dolmakla birlikte, ihracatın gerçekleştirilmesi için ek süre talebine ilişkin 15 günlük başvuru süresi mezkur döneme rastlayan mükellefler de aynı kapsamda değerlendirilecektir. Daha önce mücbir sebep veya beklenmedik durum halleri nedeniyle üç aydan kısa ek süre almış mükellefler için, alınmış olan ek sürenin dolduğu tarihin 1/4/2020 ila 30/6/2020 (bu tarihler dâhil) tarihleri arasına rastlaması halinde, söz konusu ek sürenin de ilave bir başvuruya gerek olmaksızın üç aya tamamlanması uygun bulunmuştur.

3.5.4. İstihdama Yönelik Tedbirler

- Türkiye'de 3 ay boyunca iş veya hizmet sözleşmelerinin feshedilmesi yasaklanmıştır.
- Geçici iş durdurmak zorunda kalan şirketlerde işgücü maliyetini azaltmak için kısa çalışma ödeneği getirilmiştir.
- Ücretsiz izne ayrılan ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan çalışanlar ile iş sözleşmesi 15 Mart'tan önce feshedilen işçilere, ücretsiz izinde buldukları veya işsiz kaldıkları süre kadar aylık 1177 lira gelir desteği sağlanacağı duyurulmuştur.
- Nakdi ücret desteğinden yararlanan çalışanların, Genel Sağlık Sigortalı sayılması ve sigorta primlerinin İşsizlik Fonu'ndan karşılanması sağlanmıştır. Emeklilere bayram ikramiyesi bir ay önce ödenmiştir.
- Salgından etkilenen tüm firmalara, çalışan sayısında azaltma yapmama koşuluyla 10 milyon liradan 100 milyon liraya kadar "İş'e Devam Kredi Desteği" verilmeye başlanmıştır.

3.5.5. Gümrük Tedbirleri

Türkiye'de virüsün yayılmasını engellemek için bir takım gümrük tedbirleri alınmış olsa da, bu genel olarak ticarete yansiyacak durumda değildir. Virüse bağlı olarak getirilen bir takım tedbirler mevcuttur:

- Maske ve kişisel koruyucu ekipman ürünlerinin ihracatı için lisans ve izin gereklilikleri getirilmiştir.
- Artan talep nedeniyle, limonlar ihracat kontrolüne tutulmuştur.
- Etil alkol, dezenfektan ve hidrojen peroksit ürünlerinin ihracatı için lisans ve izin gereklilikleri getirilmiştir.
- Vantilatör ve Covid Tıbbi ekipmanları lisans ve izin gereklilikleri getirilerek ihracat kısıtlamaları getirilmiştir.
- Ticaret Bakanlığı'na göre Türkiye, etil alkol, tek kullanımlık tıbbi maske ve tıbbi vantilatörler ithalat vergilerini kaldırmıştır.
- COVID-19 test kitleri için ithalat yetkisinin tanıtılması şartı getirilmiştir.

3.5.6. Lojistik Tedbirler

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan bölgesinde ortaya çıkan COVID-19 küresel ölçekte bir sağlık krizine dönüşmüş haldedir. Ortaya çıktığı andan itibaren bugün itibarıyla 155 ülkeye yayılmış olan koronavirüs, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak nitelendirilmiştir. Hastalığın yayılmasının temel sebebinin fiziki temas olması sebebiyle salgının önlenmesi amacıyla hükümetler ülkelerine girişleri ve ülkelerinden çıkışları kontrol altına almakta ve hatta sınırlardan insan ve eşya geçişlerini tamamen engelleyici önlemler uygulamaktadır.

Gerek ülkeler ve gerekse ülkeler üstü kuruluşlar tarafından küresel ticareti kolaylaştırıcı önlemlerin uygulamaya alındığı, ticari eşyaların alışverişine ilişkin mevcut uygulamaların ise geliştirilmeye çalışıldığı bir süreçte siyasi, sosyal, kültürel ve iktisadi faaliyetlerin kendilerine has süregelen düzenleri COVID-19 salgını kaynaklı bir krizle karşı karşıyadır. Ülkeler bu krizi sınır kapılarındaki yoğunlaştırılmış önlemler ile aşmaya çalışırken tedbir amaçlı engellenen sınır geçişleri küresel boyuttaki tedarik zincirini ve hizmet sektörünü başka bir kriz ile karşı karşıya bırakmaktadır.

- İptal edilen yolcu uçağı seferleri sebebiyle yolcu uçaklarında taşınan kargo hacmi için kargo uçaklarına olan talep artış göstermektedir.
- Çin'in ihracat hacmindeki daralma sebebiyle Çin merkezli konteyner gemileri iptal edilmekte olup bu durum Çin ile ticaret yapan ülkelerin kapasite sıkıntısı ile karşılaşmalarına sebep olmaktadır.
- Demiryolu taşımacılığındaki kısıtlamalar sebebiyle konteynerler limanlarda bekletilmektedir.
- Karayolu sınır geçişlerinde uygulanan kontroller ve sınırlamalar, karayolu taşımacılığında gecikmelere sebep olmaktadır. Bazı ülkelerde sınırlar hem insan hem de yük taşımacılığına kapatılmıştır.

DEMİRYOLU: Koronavirüs sebebiyle Kapıköy geçişi üzerindeki tren trafiğı askıya alınmış durumdadır. Kapıköy geçişi ilk olarak sınırlı sayıda vagon tahsis edilmesi kaydıyla İran yönüne taşımalara açılacak, İran yönünden Türkiye'ye gelecek boş/dolu vagon taşımalarının ise tampon bölgede kurulacak olan vagon dezenfektasyon sisteminin devreye alınması ve dezenfekte edilen vagonların en az 4 saat süre ile havalandırılmasına müteakip başlayacaktır.

KARAYOLU:

- Azerbaycan

İran ve Azerbaycan arası yük taşımacılığı yapılabilmektedir. Sınırdan refakatli geçişe (sürücüsü ile birlikte kamyon) izin verilmektedir. Yolcu taşımacılığına izin verilmemektedir.

- Bulgaristan

Bulgar makamları 13 Mart'ta ülkede "olağanüstü hal" ilan ettiler. Korona virüsün yayılımını sınırlayan önleyici tedbirlere henüz uluslararası yolcu ve eşya taşımacılığının kısıtlanması dahil değildir.

- Gürcistan

26 Şubat 2020 tarihi itibarıyla TIR şoförlerinden Gürcistan'a giriş esnasında pasaport ibrazı uygulamasına geçildi. Son 21 gün içerisinde Çin, İran, Güney Kore ve İtalya'ya seyahate dair pasaportlarında vize/kaşe bulunan TIR şoförlerinin Gürcistan'a girişine (Gürcistan vatandaşları hariç) izin verilmemektedir. 15 Mart 2020 tarihinde Sarp Sınır Kapısı yolcu trafiğine kapatıldı ancak yük trafiğine yönelik herhangi bir kısıtlama yoktur.

- İtalya

Taşımacılık araçlarını kullanan personelin İtalya topraklarına giriş ve çıkışını engelleyen bir düzenleme bulunmamakla beraber İtalya'ya giriş, İtalya'dan çıkış ve transit taşımacılık devam etmektedir.

- Yunanistan

Yunan Hükümeti 15 Mart 2020'de korona virüsün yayılmasını sınırlandırmak için yeni uygulamalara başlamıştır.

Yolcu taşımacılığı:

- Yunanistan, Arnavutluk ve Kuzey Makedonya ile sınırlarını kapatmaya karar verdi. İspanya'dan ve İspanya'ya uçuşları durdurdu. İtalya'dan ve İtalya'ya yolcu gemisi hizmetini sonlandırdı. Yunan vatandaşlarının ve daimi oturma hakkı olanların Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'dan geçmelerine izin verilecek.
- Yunan limanları artık yolcu gemileri kabul etmeyecek.

Eşya taşımacılığı:

- Eşya taşımacılığı bu tedbirlerden muaftır.
- İtalya'ya ve İtalya'dan feribotlar yük taşımacılığı için normal işleyişini sürdürmektedir.

Buna ek olarak, Yunan Hükümeti 16 Mart'ta başka herhangi bir ülkeden Yunanistan'a giren kişilerin zorunlu karantinada 14 gün geçirmesini zorunlu tutmuştur. Uluslararası yük taşımacılığı yapan kamyon şoförleri 14 günlük karantina hükmünden muaftır.

HAVAYOLU: THY, yapılan seferlerde kargo taşınabilmektedir.

Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu kararlarına göre; 17 Mart 2020 saat 08:00 itibariyle İngiltere, İsviçre, Suudi Arabistan, Mısır, İrlanda ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne uçuşlar durdurulmuştur.

Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, Norveç ve Danimarka ülkelerinden Türkiye'ye uçuş yasağı 15 Mart 2020 tarihi itibarı ile getirilmiştir.

Gürcistan ile havayolu ulaşımı karşılıklı olarak 20 Mart 2020 saat 24.00 itibarı ile durdurulmuştur.

DENİZYOLU: Türkiye limanlarına gelen gemilerin limana gelmeden 24 saat önce yapması gereken gemi geliş bildirim yükümlüğünü 48 saate çıkarılmıştır.

4. TÜRKİYE

4.1. TÜRKİYE'DE EKONOMİK DURUM

T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından 4 Mayıs tarihinde yayınlanan "2020 Yılı Nisan Ayı Veri Bülteni" adlı raporda Genel Ticaret Sistemi kapsamında Türkiye'nin 2020 yılı Nisan ayında gerçekleştirdiği ihracatının 2019 yılı Nisan ayına kıyasla %41,38 oranında azalarak 8 milyar 993 milyon dolar ve ithalatının ise %28,31 oranında azalarak 12 milyar 957 milyon dolar olarak gerçekleştiği belirtilmiştir.

COVID-19 salgını Mart ayından itibaren Türkiye ile birlikte tüm dünyayı hem sosyal hem de ekonomik açıdan oldukça olumsuz etkilemeye başlamış ve salgının ekonomik yansımalarının Nisan ayında daha sert hissedilmesiyle Türkiye'nin ihracatı negatif yönde etkilenmeye devam etmiştir. AB ülkeleri başta olmak üzere Türkiye'nin önemli ihraç ülkelerinde görülen ciddi orandaki pazar ve talep daralmaları ve sınırlarda alınan karantina önlemleri Nisan ayı ihracatında yaşanan düşüşün ana nedeni olarak görülmektedir. Mart ve Nisan aylarında görülen söz konusu düşüş, Türkiye'nin yılın ilk 2 ayında % 4,0 oranında artış gösteren ihracatının da 4 aylık dönem itibariyle negatif büyüme göstermesine yol açmıştır.

Tablo 3: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon \$)

Dış Ticaret	Nisan			Ocak-Nisan		
	2019	2020	Değişim (%)	2019	2020	Değişim (%)
İhracat	15.341	8.993	-41,38	59.875	51.742	-13,58
İthalat	18.073	12.957	-28,31	68.545	68.613	0,10
Dış Ticaret Hacmi	33.414	21.950	-34,31	128.420	120.355	-6,28
Dış Ticaret Dengesi	-2.732	-3.965	-45,11	-8.670	-16.871	-94,58

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Türkiye'nin Nisan ayı ihracatında bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 6 milyar 348 milyon dolarlık bir düşüş görülürken ithalatında ise 5 milyar 116 milyon dolarlık bir düşüş kaydedilmiştir. Böylece Nisan ayında Türkiye'nin dış ticaret açığı 3 milyar 965 milyon dolar olarak gerçekleşirken dış ticaret hacmi ise bir önceki yılın aynı ayına göre % 34,31 azalarak 21 milyar 950 milyon dolar olarak kaydedilmiştir..

Türkiye açısından makine, hazır giyim/tekstil, elektrik ürünleri İngiltere'ye yapılan önemli ihracat kalemlerini oluştururken makine, tekstil, plastik ve plastik ürünler, demir ve çelik, elektronik cihazlar İngiltere ile ithalatın en önemli sektörlerini oluşturmaktadır.

4.2. TÜRKİYE'NİN YARDIM GÖNDERDİĞİ ÜLKELER

Koronavirüs krizi kapsamında yurtdışına yapılan tıbbi yardımlar çeşitlilik gösteriyor. Birçok ülkede en yaygın yardım türü erzak dağıtımı olarak öne çıkmaktadır. Maske, biyolojik tehlike tulumu, tek kullanımlık koruyucu kıyafet, önlük, koruyucu gözlük, eldiven, antiseptik ve COVID-19 test kiti gibi ürünler de yine en çok dağıtılan ürünler arasındadır. Koronavirüsüne karşı mücadelede tüm dünya neredeyse tek yürek olmuş ve birbirine destek olmaktadır. Özellikle Avrupa ülkelerinde salgının seyri Türkiye'den çok daha ağır durumdadır. İtalya, İspanya ve İngiltere ağır kayıplar vermiştir. Avrupa'da özellikle sağlık sisteminin zayıf olması kayıpları daha da ağırlaştırmaktadır. Salgınla mücadelede ise ülkeler birbirlerine destek olmaya çalışmışlardır. Salgının başladığı yer olan Çin, salgını atlattıktan sonra İtalya'ya doktor göndermişti. Bunun yanı sıra pek çok ülke de birbirine yardım etmiştir. T.C. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, 18 Nisan'da yaptığı açıklamada 116 ülkenin Türkiye'den yardım talebinde bulunduğunu ve bunların 44'üne yardım gönderildiğini söylemiştir. Türkiye'de onlarca ülkeye bu süreçte destek olmuştur. İşte Türkiye'nin yardım gönderdiği ülkelerden bazıları:

İtalya ve İspanya

Savunma Bakanlığı 31 Mart'taki açıklamasında İtalya ve İspanya'ya birer askeri uçakla sağlık ekipmanı gönderildiğini belirtmişti. NATO ise Türkiye'nin İtalya ve İspanya'ya toplam 450 bin maske gönderdiğini açıkladı. Öte yandan, İspanya'ya ihracatı yasaklanmış 116 solunum cihazı da özel izinle satıldı.

İngiltere

İngiltere'ye Türkiye tarafından gönderilen ilk yardım 10 Nisan'da ulaşmıştır. Sonraki süreçte İngiltere, ücretini ödeyerek Türkiye'den ürün de satın almıştır.

Söz konusu desteklere istinaden, İngiltere'nin Avrupa'dan Sorumlu Devlet Bakanı Wendy Morton, Twitter hesabından gönderilen yardımların fotoğrafını paylaşarak, "Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'ya 250 bin kişisel koruyucu ekipman için teşekkürlerimi ifade etmek isterim." şeklinde mesaj yayınlamıştır.

ABD

Türkiye, dünyanın en güçlü devletleri arasında gösterilen ABD'ye de 28 Nisan'da askeri uçakla tıbbi yardım malzemesi gönderdi. ABD, şu anda koronavirüs salgını en ciddi boyutlarda yaşayan ülkelerden biridir.

Balkanlar

Türkiye Balkanlar'da da Sırbistan, Kosova, Bosna Hersek, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Bulgaristan'a da yardımda bulunmuştur. Bu konuda ise açıklama yapan AKP Sözcüsü Ömer Çelik şu ifadeleri kullandı; "Avrupa ülkeleri Balkanlar'ı kendi haline terktiler. Türkiye ise orda. Bazı Avrupa ülkelerinin Balkanlar'la ilgili tek hedefi Türkiye'nin etkisini kırmak üzerine kuruluydu. Virüs salgınıyla ilgili olarak Balkanlar'ın ihtiyacı olduğunda hiçbiri ortada görünmüyor. Türkiye ise Balkan ülkelerine en zor zamanda yardım ulaştırıyor.

Türkiye'nin tek başına yaptığını, AB ne İtalya ve İspanya için ne de Balkan ülkeleri için yapabildi. Türkiye, bütün boyutlarının yanı sıra köklü ve güçlü bir Avrupa devleti olarak, Avrupa coğrafyasının teminatı olduğunu gösteriyor. Türkiye olmadan Avrupa tanımlanamaz.”

İran

İran, koronavirüsü salgınının Çin dışında ilk yayılmaya başladığı ülkelerden biriydi. Türkiye'nin sınır komşusu olan İran salgında ağır kayıplar verdi. Türkiye, İran'a; 1000 tanı kiti, 4 bin 715 tulum, 20 bin önlük, 2 bin 4 adet gözlük, 4 bin N95 maske ve 78 bin üç katlı maske yardımıyla bulunmuştur.

Irak

Türkiye bir diğer sınır komşusu olan Irak'ı da unutmadı ve Irak'ın Erbil Valiliği'ne 30 bin maske ve 475 koli gıda yardımı gönderilmiştir.

Tüm bu ülkelere gönderilen yardım malzemelerinin içerisinde; N95 maske, cerrahi maske, tulum, koruyucu gözlük ve siperlik gibi koruyucu malzemeler ve test kitleri yer alıyor. Gönderilen malzemelerin miktarı ise ülkelere göre değişiklik göstermektedir.

Türkiye tarafından pek çok ülkeye gönderilen yardımların üzerinde Mevlana'nın "Ümitsizliğin ardında nice ümitler var. Karanlığın ardında nice güneşler var" sözü ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı yazısı yer almaktadır.

5. KAYNAKÇA

1. Vikipedi Özgür Ansiklopedi – wikipedia.org
2. Euronews – www.euronews.com
3. Worldometers – www.worldometers.com
4. Türkiye İstatistik Kurumu – www.tuik.com
5. Dış İlişkiler Konseyi – www.cfr.org
6. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü – www.unido.org
7. Sağlık Bakanlığı – covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr
8. WHO Dünya Sağlık Örgütü – www.who.int/
9. Uluslararası Çalışma Örgütü – www.ilo.org
10. BBC – <https://www.bbc.com/>
11. Avrupa Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi – <https://www.ecdc.europa.eu/>
12. J. Jusko, (29 Nisan 2020). Koronavirüs Krizi: Üreticiler Ne Söylüyor ve Ne yapıyor, <https://www.industryweek.com/covid19/media-gallery/21129951/the-coronavirus-crisis-what-manufacturers-are-saying-and-doing/slideshow?slide=7>
13. UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü – <https://en.unesco.org/>
14. Rusya İnsan Sağlığı ve Tüketiciyi Koruma Kurumu – <https://www.rospotrebnadzor.ru/en/>
15. Dünya Haber – www.dunya.com
16. Anadolu Ajansı - www.aa.com.t
17. www.healthworldnews.net
18. Sözcü Gazetesi – www.sozcu.com.tr